

S1214

7

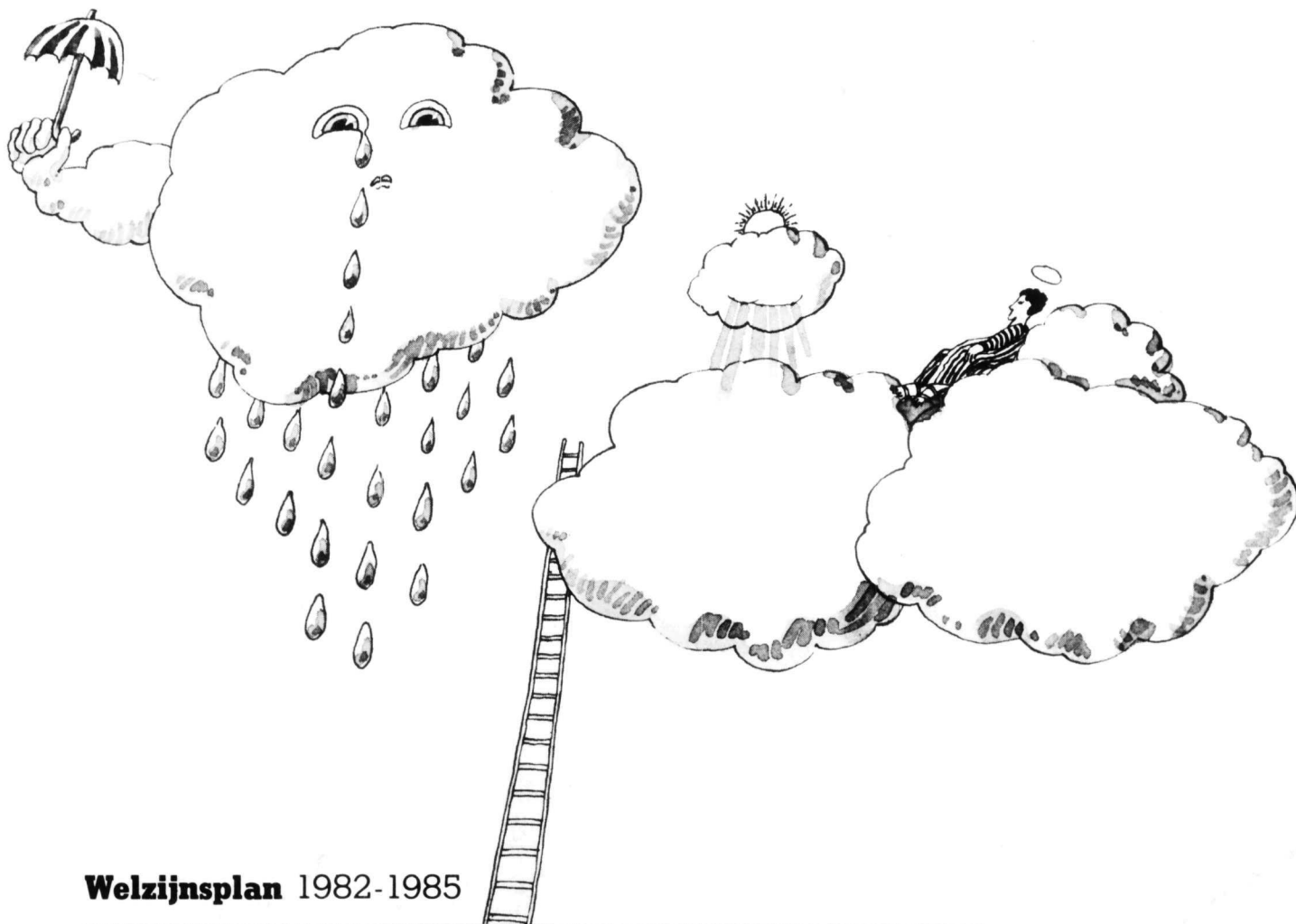
In het kader van het
Bestuurlijk Experiment Specifiek Welzijn

BMS001004079
S1214
Grijze Literatuur

Ontwerp-deelplan

Cultuur

Welzijnsplan 1982-1985

Gemeente Heerlen

352:000:7/8(492.947)

81214

86-117

---

9 CULTUUR

ontwerp-deelplan

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 1 (0)20 2417221/242722/242723

I ALGEMEEN

1.1 INLEIDING

Dit ontwerp deelplan cultuur is opgesteld als onderdeel van een gemeentelijk welzijnsplan. De ontwerp Kaderwet Specifiek Welzijn kent drie terreinen, n.l. zorg, educatie en recreatie. Tot het terrein van de educatie in ruime zin wordt ook gerekend het beleid ten aanzien van de cultuur en de kunst. Via de Kaderwet Specifiek Welzijn wordt beoogd een decentralisatie tot stand te brengen van het overheidsbeleid ten aanzien van deze terreinen, waarbij zoveel mogelijk taken naar de lagere overheden, in het bijzonder de gemeenten, worden overgeheveld. Om deze materie meer bekend en beter beheersbaar te maken, voordat ze in een wettelijke regeling wordt neergelegd, zijn er een aantal bestuurlijke experimenten geëntameerd. Daarbij zullen de betrokken gemeenten en gewesten die taken en verantwoordelijkheden ter hand moeten nemen, die aan de lagere overheden in het nieuwe systeem in beginsel zijn toegedacht.

Het Stadsgewest Oostelijk Mijng gebied is aangewezen als één van de elf ontwikkelingsprojecten, waar dit experiment plaatsvindt. Het is de bedoeling, dat er een regionaal welzijnsplan wordt opgesteld voor het tijdvak 1982-1985. In verband hiermede hebben de gemeenten van het stadsgewest ontheffing verkregen van de verplichting tot opstelling van afzonderlijke plannen in het kader van de diverse rijksbijdrageregelingen.

De planning van de betreffende werkterreinen vindt plaats in een samenhangend welzijnsplan waarin de deelplannen voor de diverse sectoren zijn opgenomen.

De regionale planning is te onderscheiden in de planning van de regionale aspecten en de coördinatie van de gemeentelijke plannen.

In de gemeente Heerlen wordt een welzijnsplan opgesteld, dat zich uitstrekt over de gebieden:

- a professioneel sociaal-cultureel werk en jeugdwerk;
- b maatschappelijke dienstverlening;
- c dienstverlening gericht op arbeid;
- d gezondheidszorg;
- e bejaardenwelzijn;
- f educatie;
- g jeugdzaken;
- h cultuur;
- i sport;
- j emancipatie;
- k informatie;
- l onderwijs.

Het deelplan educatie dient als complementair te worden beschouwd aan het deelplan cultuur.

Ten aanzien van punt h (cultuur) moet worden opgemerkt, dat de beleidsvoorbereiding op middellange termijn in de gemeente Heerlen reeds een aantal jaren werd toegepast. Nieuw is, dat de werkwijze thans wordt ingepast in een regionaal kader, alsmede dat deze gerelateerd is aan richtlijnen van het rijk in de vorm van de ontwerp Kaderwet Specifiek Welzijn en de daarin opgenomen planning voor een tijdvak van vier jaar met jaarprogramma's.

Immers in de cultuurnota 1969 van de gemeente Heerlen zijn een aantal uitgangspunten vermeld, is een beschrijving en inventarisatie opgenomen van de culturele instellingen en activiteiten, terwijl een aantal lancunes, wensen en verlangens zijn gesignaleerd.

De voor de deelplannen gekozen indeling van beschrijving en inventarisatie, het signaleren van knelpunten en het vermelden van beleidsvoornemens komt goeddeels overeen met de tot nu toe gevolgde werkwijze.

Bij de in de gemeente met de cultuurnota 1969 gekozen werkwijze is opmerkelijk, dat uitdrukkelijk een orgaan, i.c. de culturele raad der gemeente Heerlen werd ingesteld met het doel te adviseren inzake de realisering van de doelstellingen en het opheffen van lancunes enz.. Doordat de advisering niet beperkt werd tot deze onderwerpen, maar ook de mogelijkheid tot initiatief geboden werd door het ongevraagd adviseren uitdrukkelijk als bevoegdheid toe te kennen, kan thans achteraf worden geconcludeerd, dat dit ermede toe geleid heeft, dat zaken en activiteiten zijn tot stand gekomen of verbeterd, die in het geheel niet in de planning waren opgenomen. De culturele raad hanteerde daartoe een werkplan van projecten.

Onlangs is door de culturele raad der gemeente Heerlen een ontwerp-verordening bij burgemeester en wethouders ingediend om te komen tot een nieuw statuut, namelijk de omvorming van adviesorgaan tot een commissie ingevolge artikel 61 e.v. der gemeentewet, in verband waarmee deze raad meer bevoegdheden zal hebben. Op deze plaats wordt voorts verwezen naar het gestelde onder hoofdstuk 1.5. (de gemeentelijke organisatie voor de culturele sector).

Door het systeem inventarisatie, knelpunten, beleidsvoornemens stringent toe te passen ontstaat namelijk het gevaar van beperking tot een negatieve benadering (alleen knelpunten dienen te worden opgeheven) en een zekere verstarring, omdat slechts éénmaal per vier jaar plannen worden opgesteld. Door de jaarlijkse programmering kan weliswaar weer enige flexibiliteit in de planning worden gebracht.

De ervaring heeft echter geleerd, dat een beleidsadviserende raad bij voortdoring kan inspelen op zich wijzigende omstandigheden.

De vierjaarlijkse planning met jaarprogramma's biedt goede mogelijkheden tot aansluiting bij de financiële meerjarenplanning van de gemeente.

1.2 CULTUURNOTA 1969

Op 17 december 1969 heeft de gemeenteraad besloten de cultuurnota 1969 te beschouwen als uitgangspunt voor toekomstige beslissingen op dit terrein en om tot instelling van de culturele raad over te gaan. De in de cultuurnota 1969 opgenomen vraagpunten werden voorgelegd aan de betreffende instellingen. Een evaluatie van een aantal genoemde maatregelen is opgenomen in de nota van aanbieding bij de gemeentebegroting 1975 (pagina's 59 tot en met 64), alsmede in een aantal adviezen aan de culturele raad der gemeente Heerlen. Uiteraard is de inventarisatie, opgenomen in de cultuurnota 1969, inmiddels grotendeels achterhaald, terwijl de vraagpunten veelal zijn opgelost. Van actueel belang blijven echter hoofdstuk I, waarin een omschrijving van het begrip cultuur, alsmede een aantal conclusies en de uitgangspunten voor een gemeentelijk beleid op cultureel terrein zijn opgenomen. Eveneens is van actueel belang hoofdstuk VI (gemeentelijke organisatie), omdat daarin toen reeds de mogelijkheid is aangegeven van een gemeentelijke commissie voor de culturele raad, terwijl vermeld dient te worden dat de structuur van diverse gemeentelijke organisaties op dit terrein intussen gewijzigd is.

1.3 NOTA KUNST EN KUNSTBELEID

Door de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk is in 1976 een nota "kunst en kunstbeleid" aan het parlement aangeboden. Deze nota omvat drie onderdelen, die in samenhang met elkaar beschouwd dienen te worden, te weten:

- 1 algemene uitgangspunten en overwegingen;
- 2 organisatorische en bestuurlijke structuur, waarin het beleid gestalte moet krijgen;
- 3 uitgangspunten van de verdeling van de verantwoordelijkheden op elkaar toegepast; allereerst die, welke gericht zijn op enkele algemene beleidsterreinen, vervolgens ook die welke de verschillende sectoren van kunst raken.

De term kunst wordt in die nota ruim opgevat, omdat uitdrukkelijk een breder terrein van cultuur wordt bedoeld. Ter zake is in de nota op pagina 8 onder meer gesteld:

"Een zeer bruikbare omschrijving heeft de federatie van kunstenaarsverenigingen in een recente notitie gegeven, namelijk cultuur kan omschreven worden als de manier, waarop een maatschappij zich oriënteert en organiseert. Dat wil zeggen hoe de mensen hun leven inrichten, met elkaar omgaan en communiceren, alsook hun produktie en consumptie regelen. Het cultuurpatroon geeft een beeld van wonen, werken, denken, zich uiten, zich ontspannen etc.. Zo horen een wet op de ruimtelijke ordening, een nieuwe wet op de ondernemingsraden, een bepaalde arbeidswetgeving al even zeer tot het cultuurbeleid als alles wat met onderwijs, musea, openbare bibliotheken, kunstopdrachten enz. te maken heeft."

De hoofddoelstellingen van het cultuurbeleid zijn drieledig, te weten:

- 1 het ontwikkelen en in stand houden van culturele waarden;
- 2 het toegankelijk maken van culturele objecten en manifestaties;
- 3 het bevorderen van de mogelijkheden van de bevolking om in de culturele waarden te participeren.

Op de pagina's 124 en 125 van de nota is deze driedeling als volgt toegelicht:

"Hiermede is gekozen voor een functioneel indelingscriterium in plaats van een indeling van het beleid naar bestaande organisatie-eenheden (kunsten, monumenten, musea en archieven) of naar culturele sectoren (b.v. beeldende kunst en bouwkunst, muziek en dans etc.).

De gemaakte keuze berust op de volgende argumenten. Door elk van de drie onderscheiden functies al op het eerste niveau te onderscheiden, komt duidelijk het belang tot uitdrukking dat aan elk van de drie beleidsfactoren wordt gehecht. Door het aanbrengen van het functionele onderscheid, worden de verschillende aangrijpingspunten voor het beleid duidelijk.

Zo gaat het bij het eerste programmablok om alle beleidsdoelstellingen, die betrekking hebben op een bestand van reeds aanwezige objecten op culturele gebieden op de (continuering van) ontstaansmogelijkheden voor culturele waarden.

Als het ware zijn onder deze hoofddoelstelling de voorraaden de produktiefunctie samengevat die vervuld dienen te worden, ongeacht de culturele sector waarbinnen het specifieke beleidsobject valt. De aanbodsfunctie van culturele waarden is hierdoor aangegeven.

De uitwerking van de tweede hoofddoelstelling omvat alle beleidsdoelstellingen die erop gericht zijn, de hiervoor genoemde reeds aanwezige culturele waarde en de actuele kunstproduktie toegankelijk te maken voor het publiek.

Hierbij betreft het de distributie en de bemiddeling, ongeacht of deze door musea, theaters en concertzalen of galeries wordt gerealiseerd. Het gaat hier om de verspreidingsfunctie. Onder de derde hoofddoelstelling zijn alle beleidsdoelstellingen samengevat, die als oogmerk hebben het mogelijk te maken dat de bevolking participeert in culturele waarden. Hier komt het ontwikkelen van de vraag in het beleid naar voren.

Tussen de drie hoofddoelstellingen bestaat een nauw verband. Bij de ontwikkeling en instandhouding van culturele waarden moet eveneens rekening worden gehouden met een vorm van participatie door de bevolking. Uiteraard bestaat er tussen de tweede hoofddoelstelling (de verspreidingsfunctie) en de eerste en derde hoofddoelstelling eveneens een wisselwerking. Door de hantering van een indeling naar de functies die het cultureel beleid dient te vervullen wordt het mogelijk gemaakt dat bij het kiezen van instrumenten duidelijk blijkt welke functie van het beleid wordt nagestreefd. Voor de realisering van b.v. de aanbodsfunctie zijn andere instrumenten noodzakelijk, alsmede een andere vorm, dan voor het ontwikkelen van de vraag.

De drie functies zijn op vrijwel elke sector van het cultureel beleid van toepassing. De functie-indeling en de daaruit afgeleide programmablokken leveren een bijdrage tot een grotere doorzichtigheid en beheersbaarheid van de beleidsuitvoering."

Mede vanwege het beoogde samenhangende beleid kan ernaar gestreefd worden, dat het gemeentelijk beleid aansluiting vindt bij het landelijk beleid.

In aansluiting op het hiervoor gestelde wordt opgemerkt, dat mr. H.Th.J.F. van Maarsseveen in zijn artikel "Gemeentelijk Cultuurbeleid" drie gebruikswijzen van het begrip cultuur vermeldt, te weten:

- a cultuur in de zin van cultuurgemeente, hetgeen betekent, dat de gemeenten de werkelijke centra van cultuur zijn;
- b cultuur in de zin dat het culturele leven in een gemeente een hoog peil heeft bereikt en dat een gemeente zich uitzonderlijk veel moeite geeft voor de culturele ontwikkeling;
- c cultuur als normatief begrip. Het oog is dan gericht op de culturele taak van de gemeente in het algemeen. Dit houdt enerzijds in, dat de gemeente op cultureel terrein tot een nieuwe beleving van de autonomie dient te komen en anderzijds, dat de gemeente zich geruime bemoeienissen getroosten moet ten behoeve van de cultuur.

De culturele raad der gemeente Heerlen kiest voor zijn beleid een combinatie van de punten a en c, met dien verstande, dat de opvatting van cultuur als normatief begrip niet wordt overgenomen.

1.4 TAKEN VAN DE GEMEENTE TEN AANZIEN VAN DE CULTUUR

De hiervoren aangehaalde omschrijving van het begrip cultuur uit de nota kunst en kunstbeleid sluit aan bij de omschrijving, welke is opgenomen op pagina 2 van de Cultuurnota 1969. Daar is gesteld, dat het begrip cultuur, als samenstel van waarden, doeleinden, normen, symbolen en gedragspatronen, dat bepalend is voor het gedrag van het individu en de gemeenschap, leidt tot de conclusie, dat de cultuur voor de samenleving van essentieel belang is en bij gevolg met evenveel ernst behandeld dient te worden als alle anderen b.v. economische en verkeerstechnische vraagstukken. Voorts is in de Cultuurnota 1969 de conclusie opgenomen, dat de analyse van het cultuurbegrip kan worden vastgesteld, dat voor een goede functionering van de samenleving, deze samenleving over voldoende media moet beschikken om genoemde cultuuraspecten tot ontwikkeling te doen komen.

Ten aanzien van deze media zijn daarbij drie aspecten onderscheiden:

- a kennis;
- b culturele beleving en cultuurschepping;
- c waarderingsaspect.

Aan het aspect kennis wordt in het bijzonder aandacht besteed in de deelplannen educatie en onderwijs. Ook is het kennisaspect van belang ten aanzien van de cultuur, vooral door het onder de aandacht van velen brengen van ontwikkelingen op cultureel gebied, zoals dat tot uitdrukking kan komen in de educatieve begeleiding.

Reeds van oudsher heeft de gemeente Heerlen belangrijke steun verleend aan enkele media en instellingen om cultuuraspecten tot ontwikkeling te doen komen. Met name kan daarbij worden gedacht aan het Gemeentelijk Oudheidkundig Museum vanaf 1877, de Heerlense Muziekschool vanaf 1910, de Openbare Leeszaal en Bibliotheek sinds 1912 en reeds tientallen jaren aan o.a. de Stadsschouwburg, de Volksuniversiteit, het Creatief Centrum Vrije Uren, tentoonstellingen van beeldende kunst, het amateurtoneel enz..

Uiteraard kan een en ander niet los gezien worden van de ontwikkeling van Heerlen tot een nieuwe stad in het centrum van de Oostelijke Mijnstreek. Als hoofdaccent geldt de groei van een moderne stad, die ook na de sluiting van de steenkolenmijnen een toekomstgericht beleid voert.

Hoewel de invloeden uit het verleden, met name van de tijd van de Romeinen en het Middeleeuwse tijdperk van het Landsfort Herle onmiskenbaar zijn, dient de aandacht in de tegenwoordige tijd toch vooral gericht te zijn op het welzijn en het culturele leven van de huidige bevolking.

Voor het welzijn van de mens is van eminent belang zijn welbevinden op het geestelijk en rationeel vlak, waarbij onderwijs en vorming van groot belang worden geacht om dit te bewerkstelligen.

Evenals de oude Grieken, die uit de verwondering over het waargenomene, pogingen ondernamen om te begrijpen en rationele verklaringen nastreefden kan voor de huidige moderne mens een sociaal klimaat worden geschapen, waarin dergelijke ontplooiingskansen voorop kunnen staan. Als hulpmiddel daarbij zouden kunnen dienen de vrije kunsten. Deze kunnen zo worden opgevat, dat zij worden gezien als vrijmakende kunsten, d.w.z. dat de mens door het zich eigen maken van de verschillende terreinen van wetenschap, cultuur en kunst meer mogelijkheden tot zelfontplooiing krijgt. Het spreekt vanzelf, dat dit een individuele inzet vereist, welke aan de samenleving ten goede kan komen. De taak van de gemeente hierin zou op de eerste plaats kunnen zijn het scheppen en bevorderen van gunstige voorwaarden en omstandigheden, opdat daaraan optimaal kan worden deelgenomen.

In dit verband kan worden opgemerkt, dat het wellicht aanbeveling verdient te onderzoeken of er een mogelijkheid is een periodiek uit te geven, waarin de culturele evenementen, welke in Heerlen in een bepaalde periode plaatsvinden, zijn opgenomen.

Een dergelijk periodiek wordt thans b.v. reeds uitgegeven o.a. in Maastricht ("Uit in Maastricht") en Aken ("Diesen Monat in Bad Aachen"). Door middel van een dergelijk periodiek worden culturele objecten en manifestaties meer toegankelijk gemaakt, terwijl voor de burgers de mogelijkheden worden vergroot om in culturele waarden te participeren en deze meer onder de aandacht te brengen.

Het is van belang op deze plaats ook te denken aan een tijdschrift voor jongeren. Een dergelijk blad, dat eventueel te combineren is met een ander tijdschrift, wordt van groot belang geacht, omdat de jongeren hierin hun denkbeelden en uitgangspunten kunnen herkennen. Een tijdschrift voor jongeren heeft in deze gemeente reeds bestaan in de vorm van het "Essejeetje".

Tegen deze achtergrond is deze deelnota cultuur te beschouwen als een uitwerking van de drie hoofddoelstellingen uit de Nota kunst en kunstbeleid, toegepast op de plaatselijke situatie voor diverse onderdelen van de culturele sector.

Het ontwerp deelplan is opgesteld mede aan de hand van een uitvoerig concept, opgesteld door een werkgroep uit leden van de culturele raad der gemeente Heerlen.

1.5 DE GEMEENTELIJKE ORGANISATIE VOOR DE CULTURELE SECTOR

Hieraan is een beschouwing gewijd in hoofdstuk VI van de Cultuurnota 1969. Deze beschouwing resulteerde in het voorstel de culturele raad als adviesorgaan in het leven te roepen. Daarbij is uitdrukkelijk de mogelijkheid aangegeven, dat te eniger tijd deze culturele raad kan worden omgevormd tot een gemeentelijke commissie.

Zoals reeds op pagina 4 is gesteld is onlangs door de culturele raad der gemeente Heerlen daartoe een ontwerp-verordening bij burgemeester en wethouders ingediend. In de culturele sector kent de gemeentelijke organisatie in Heerlen diverse diensten, instellingen en commissies. Dat betreft met name de gemeentelijke Openbare Leeszaal en Bibliotheek, de Stadsschouwburg, de Gemeentelijke Muziekschool, de Gemeentelijke Oudheidkundige Dienst, waaronder begrepen het Thermenmuseum, de commissie Openbare Leeszaal en Bibliotheek, de Stichting tot Exploitatie van de Heerlense Stadsschouwburg, de commissie Muziekschool, de gemeentelijke Muziekcommissie, de Raad van Advies voor het Thermenmuseum en de Adviescommissie aankoop kunstwerken en stadsverfraaiing.

Op grond van het werkprogramma 1978/1982 van het college van burgemeester en wethouders bestaat het voornemen de Stichting tot Exploitatie van de Heerlense Stadsschouwburg om te zetten in een gemeentelijke commissie.

Voor een eventueel ander statuut voor de culturele raad der gemeente Heerlen zijn nog beslissingen van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad nodig.

Met de voorbereiding van de totstandkoming van een educatief 4-jarenplan en de daarvan afgeleide jaarprogramma's is een werkgroep educatief plan belast. Het educatief plan 1979-1982 is uit werkzaamheden van deze werkgroep voortgekomen. Momenteel wordt een educatief plan voor de periode 1982-1985 voorbereid. Het ligt in de bedoeling in het tot stand te brengen nieuw statuut voor de culturele raad aandacht te schenken aan een integratie van deze werkgroep in de culturele raad der gemeente Heerlen.

II DE DIVERSE DEELGEBIEDEN VAN DE CULTUUR

2.1 LETTEREN, LECTUURVOORZIENING EN TONEEL

2.1.1 LETTEREN

A BESCHRIJVING

Het totstandbrengen van letterkundige werken vindt veelal plaats op eigen initiatief van één of meer schrijvers al is het evenzeer mogelijk, dat zij daartoe zijn verzocht of dat hun daartoe suggesties zijn gedaan. De rechtstreekse beïnvloeding van de zijde van de overheid op het scheppingsproces is reeds hierdoor beperkt. Een grotere invloed gaat uit van de samenleving als geheel. Een belangrijke rol kan de vraag vanuit het publiek spelen. Dit kan tot publicatie leiden. Mede gelet op de in Nederland bestaande drukpersvrijheid is aan het vrije spel van maatschappelijke krachten een ruime marge gelaten tot de productie en verspreiding van geschriften buiten de overheidsbemoeienis.

De taak van de gemeente ten aanzien van de realisering van letterkundige werken wordt nog verder begrensd door de relatie met het gemeentelijk belang. Dit betekent in de praktijk, dat de steun zich zal uitstrekken tot publicaties welke betrekking hebben op de historie of andere gegevens van de gemeente zelf en op de uitgifte van geschriften van gemeentelijke diensten en instellingen. Uiteraard is het mogelijk, dat de gemeente steun verleent voor de publicaties van literair werk van in Heerlen geboren en/of woonachtige schrijvers, voorzover daartoe manuscripten aanwezig zijn en deze, hoewel van voldoende gewicht, toch op een of andere wijze niet gepubliceerd zijn.

Daarnaast kan de gemeente in samenwerking met andere instanties op kleine schaal enige steun verlenen door bijdragen aan de Stichting Mathias Kempprijs, de Vereniging van Limburgse dialectschrijvers "VELDEKE" e.d., waarbij zij opgemerkt, dat één van de takken van kunst, genoemd in de burgemeester van Grunsvenprijs, letterkunde is.

Het is geen primaire taak van de gemeente een beoordeling te geven van de letterkundige betekenis van bepaalde werken. De taak van de gemeente ligt veel meer op het terrein van informatie en educatie in die zin, dat de gelegenheid wordt geboden om met ideeën en gedachten kennis te maken.

In verband met de educatieve aspecten van deze taak zijn er door de gemeentelijke Openbare Leeszaal en Bibliotheek in samenwerking met de schouwburg z.g. literaire avonden gehouden. Dit ging tot nu toe vooral om een kennismaking met de auteurs in relatie tot hun werk, zoals dat in de Openbare Leeszaal en Bibliotheek voor de uitleen beschikbaar is.

Naast het verstrekken van achtergrondinformatie over schrijvers, literaire stromingen, moet daarbij in het bijzonder worden gedacht aan het bevorderen van de belangstelling voor het lenen van boeken van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek.

Wellicht verdient het aanbeveling in de toekomst ook aan andere aspecten meer aandacht te besteden, wanneer voor educatieve taken meer personeel en accommodatie beschikbaar is.

In de laatste tijd zijn er alhier diverse literaire evenementen georganiseerd door particulieren in het "Pancratiushoes" en in de sociëteit "De Nor", alsmede door de Vereniging van Limburgse Schrijvers.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN; PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

Voor zover dit tot de gemeentelijke taak kan worden gerekend het verder ondersteunen van activiteiten van auteurs door middel van het bevorderen van:

- a literaire avonden.
- b publicaties.

C BELEIDSVOORNEMENS

Primair het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.1.2 LECTUURVOORZIENING

A BESCHRIJVING

Ten aanzien van de lectuurvoorziening, welke naast de letterkunde ook de terreinen omvat van lectuur en informatie op velerlei gebied heeft de gemeente reeds tientallen jaren een duidelijk ondersteunende taak. Vanaf 1 januari 1974 wordt de Openbare Leeszaal en Bibliotheek Heerlen met een aantal filialen door de gemeente geëxploiteerd, waarbij het beheer is opgedragen aan een gemeentelijke commissie. Het destijds op het Tempsplein gestichte hoofdgebouw van de Rooms-Katholieke Openbare Leeszaal en Bibliotheek was in 1912 een hoogst modern gebouw, dat toen optimaal voldeed. In vrijwel elke wijk of parochie bestond daarnaast een volksbibliotheek, waarvan gedurende tientallen jaren veelvuldig gebruik werd gemaakt. De publieke belangstelling nam sinds medio 1965 echter zienderogen af, welke ontwikkeling niet is gestuit. Thans zijn er nog twee wijkbibliotheken in deze gemeente in exploitatie. Bovendien werden tezelfdertijd geleidelijk schoolbibliotheken gesticht, waarvan de collecties allengs werden uitgebreid. Daarnaast werden filialen van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek gesticht, welke geleid worden

door professionele krachten en die zijn voorzien van een uitgebreide actuele collectie boeken ter uitleen en tijdschriften in de leeszaal. De filialen zijn thans gevestigd in de wijken Heerlerbaan, Heerlerheide, Treebeek en Schaesbergerveld/ Meezenbroek. Tevens kan worden vermeld, dat er een eerste aanzet voor een schoolbibliotheekdienst is gegeven door het onderwijsstimuleringsproject Oostelijk Mijng gebied. Voor uitvoeriger informatie omtrent de deelname van de bevolking aan het bibliotheekwerk, de omvang van de collecties, de frequentie van de uitleningen e.d. zij verwezen naar de jaarverslagen van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek. In de toekomst zullen waarschijnlijk via de Openbare Leeszaal en Bibliotheek video-banden verkrijgbaar zijn.

Naast deze gemeentelijke instellingen is een belangrijke boekencollectie aanwezig in de bibliotheek van het Thermenmuseum, welke voornamelijk werken bevat op historisch gebied.

Voorts zijn in Heerlen gevestigd de openbaar toegankelijke bibliotheken van het C.B.S., het Geologisch Bureau, de H.T.P. en het missionair Centrum, welke laatste aanzienlijke collecties heeft betreffende Afrika en Zuid-Amerika. Tevens kunnen boeken worden geleend van het D.S.M. hoofdkantoor. Op deze plaats wordt gewezen op enkele particuliere bibliotheken, waarvan het van groot belang is, dat deze voor de gemeenschap behouden blijven. Voor deze particuliere bibliotheken bestaat grote belangstelling van de zijde van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek en het Thermenmuseum. Via regelmatige perspublicaties moet de aandacht worden gevestigd op de mogelijkheid van legaten aan openbare bibliotheken.

Het verdient aanbeveling van de Heerlense bibliotheken een gezamenlijke catalogus tot stand te brengen.

Ten slotte zij er de aandacht op gevestigd, dat er in deze gemeente een dagblad wordt uitgegeven, twee weekbladen voor de regio, diverse wijkbladen en een gemeentelijk contactblad. Bovendien zijn er diverse boekhandels en kiosken gevestigd in Heerlen, zodat literatuur en lectuur op ruime schaal verkrijgbaar is.

Ten aanzien van het hoofdgebouw van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek is medio 1970 gebleken, dat niet meer aan de eisen des tijds kan worden voldaan. Een tijdelijke oplossing voor de huisvesting werd gevonden in de Passage 20-30. Blijkens het werkprogramma 1978-1982 van het college van burgemeester en wethouders heeft de realisering van een nieuwbouw centrale Openbare Leeszaal en Bibliotheek een zeer hoge prioriteit. De beperkte ruimte in de huidige tijdelijke huisvesting vormt in toenemende mate een knelpunt, dat de urgentie van een ruimere huisvesting onderstreept.

Voor de uitgroei en verdere ontplooiing van de lectuurvoorziening, ook in relatie tot de toename van de belangstelling van de bevolking, wordt dit steeds urgenter. Vermeden dient te worden, dat deze toename van de belangstelling van de bevolking wordt afgeremd door ruimtegebrek.

De Wet op het Openbare Bibliotheekwerk is van toepassing op de Openbare Leeszaal en Bibliotheek en de filialen. Op grond van deze wet dient telkens voor vier jaren een bibliotheekplan opgesteld te worden, waarin de voor de komende jaren nodig geachte voorzieningen worden opgenomen.

In het gemeentelijk plan Openbare Bibliotheekvoorziening Heerlen voor de jaren 1983 tot en met 1985 zijn als nieuwe gewenste voorzieningen opgenomen:

- 1 filiaal Molenberg
- 2 filiaal Beersdal
- 3 jeugdfiliaal Welten en
- 4 bibliobus.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Zie bibliotheekplan 1983/1985.
- 2 Nieuwbouw Centrale Openbare Leeszaal en Bibliotheek.
- 3 Uitbouw educatieve en literaire activiteiten.
- 4 Bevordering contacten en uitwisseling met andere bibliotheken.

C BELEIDSVOORNEMENS

op korte termijn:

- 1 nieuwbouw centrale O.L.B.
- 2 grotere personeelsbezetting.
- 3 hoger krediet voor de aankoop boeken.
- 4 uitbouw educatieve en literaire activiteiten.

op lange termijn:

- 1 bevordering en uitwisseling van contacten met andere bibliotheken.
- 2 zoals opgenomen in bibliotheekplan 1983-1985: realisering nieuwe voorzieningen:
  - a filiaal Molenberg;
  - b filiaal Beersdal;
  - c jeugdfiliaal Welten;
  - d bibliobus als proef om de belangstelling in de wijken af te tasten.

2.1.3 TONEEL

A BESCHRIJVING

ALGEMEEN

Door de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk is in 1976 een nota Toneelbeleid uitgebracht en aan het parlement aangeboden. Het in deze nota voorgenomen beleid in algemene zin is overeenkomstig de uitgangspunten, zoals die zijn opgenomen in de nota Kunst en Kunstbeleid van dezelfde minister. De bedoeling van de nieuwe opzet is een duidelijker toedeling van verantwoordelijkheden voor de toneelvoorziening aan de verschillende hierbij betrokken overheden, gebaseerd op een indeling naar de inhoud van het toneel en in bedrijfsmatig opzicht. Naar inhoud wordt een onderscheid gemaakt tussen het z.g. open aanbod en het gericht aanbod, dat vanuit het toneel bedoeld is voor bepaalde aanwijsbare publieksgroepen.

Tot het open aanbod wordt gerekend:

- de voortzetting en ontwikkeling van de toneeltraditie.
- in de vorm van repertoire- en ontwikkelingstoneel.
- de uitwisseling en spreiding over het gehele land hiervan, liefst in duidelijke samenhang waarbij kan worden opgemerkt, dat de uitvoeringen voornamelijk plaatsvinden in schouwburgen en kleinere specifieke theaters.

Tot het gericht aanbod worden gerekend de twee bronnen, welke nadruk leggen op educatieve doeleinden, veelal een nauwe binding met bepaalde doelgroepen hebben en de uitvoeringen vaak doen plaatsvinden buiten de schouwburgen en theaters.

Het wordt als een eerste verantwoordelijkheid van de rijksoverheid gezien zoodat de produktie en distributie van het toneel in open aanbod te ondersteunen. Voor wat betreft het gerichte aanbod wordt de verantwoordelijkheid ter zake veeleer aan de andere overheden overgelaten.

Hoewel genoemde nota Toneelbeleid uitsluitend betrekking heeft op het professionele toneel kunnen een aantal elementen daaruit vergelijkenderwijs ook dienen voor andere vormen van toneel. Dat geldt wellicht in toenemende mate naar gelang een groter beroep op overheidssubsidie wordt gedaan.

PROFESSIONELE EN ANDERE GEZELSCHAPPEN

Ten aanzien van het toneel door professionele gezelschappen wordt de gemeentelijke taak voor een groot deel vervuld door de stadsschouwburg. Daarbij komt het gemeentelijk beleid vooral tot uitdrukking in de uitvoeringen, welke voor rekening van de schouwburg worden gegeven. Hierbij worden niet alleen producties ter kennismaking aan bepaalde groepen aangeboden, maar ook worden nieuwe ontwikkelingen gevolgd en worden kunstzinnig hoogstaande produkties vertoond.

Bij het samenstellen van het eigen programma van de schouwburg wordt rekening gehouden met het overige aanbod, omdat er naar gestreefd wordt eventuele lancunes aan of op te vullen.

Via de uitkoopsommen voor voorstellingen draagt de gemeente indirect bij aan de bekostiging van het beroepstoneel. Hierbij dient te worden aangetekend, dat er van rijkswege financiële ondersteuning van een aantal professionele gezelschappen plaatsvindt. In deze resteert voor de gemeente derhalve een aanvullende taak, nauw verband houdend met het gemeentelijk belang, dat bepaalde voorstellingen alhier aan het publiek kunnen worden geboden.

Enkele jaren geleden werd nog enig subsidie verleend aan toendertijd bestaande professionele gezelschappen, zoals de Stichting Groot Limburgs Toneel en de Zuid-Nederlandse Opera. De financiële ondersteuning aan die regionale gezelschappen geschiedde echter hoofdzakelijk via andere overheidsinstellingen.

Aan het Limburgs Jeugdtonaal wordt van gemeentewege een subsidie verleend in verband met in Heerlen te geven voorstellingen.

Zoals onder het hoofdstuk betreffende de Heerlense Stadschouwburg is vermeld neemt het Heerlens Streektheater een bijzondere positie in. Dit gezelschap ontvangt van de gemeente alleen indirecte steun door de beschikbaarstelling van de Stadsschouwburg. Ten behoeve van het Heerlens Streektheater is een groep schrijvers actief, die regelmatig nieuwe repertoirestukken in dialect oplevert. Het Heerlens Streektheater geeft jaarlijks tientallen voorstellingen en trekt tienduizenden aan bezoekers.

AMATEURTONEEL

Ten aanzien van het toneel van gezelschappen, hoofdzakelijk bestaande uit amateurspelers, heeft het gemeentelijk beleid diverse aspecten:

Het wordt voor het cultureel leven van groot gewicht geacht:

- 1 dat zich hier diverse gezelschappen kunnen ontplooiën, waarin een aantal inwoners te zamen het toneelspel kunnen beoefenen.
- 2 dat het voor de inwoners in principe mogelijk is voor de toneelbeoefening zich bij gezelschappen aan te sluiten.
- 3 dat er mogelijkheid bestaat voor opleiding en oefening van spelers, in het bijzonder voor jeugdigen, zo mogelijk onder deskundige leiding (kadercursussen).
- 4 dat er regelmatig uitvoeringen kunnen worden geboden voor de inwoners van deze gemeente.
- 5 dat de onderlinge contacten tussen de toneelgezelschappen worden bevorderd en het artistiek peil wordt verbeterd door b.v. een jaarlijkse manifestatie en het deelnemen aan toneelwedstrijden.

De Heerlense Federatie van Toneelgezelschappen (He Fa To) draagt bij tot een voorspoedige ontwikkeling en bloei van het amateurtoneel. Zij is betrokken bij de regelmatige aanpassing van de subsidieregeling amateurtoneel door middel waarvan een gericht subsidie wordt verleend gelet op bovenstaande aspecten.

Incidenteel heeft er uitwisseling tussen toneelgezelschappen plaats op basis van wederkerigheid, waarbij de uitvoering, welke in de gemeente Heerlen wordt gegeven door de gemeente wordt ondersteund door middel van een garantiesubsidie. Voor de ontplooiing van de toneelgezelschappen is het uiteraard een voorwaarde, dat er geschikte ruimtelijke accommodatie aanwezig is. Het voornemen ten aanzien van een kleine zaal in de stadsschouwburg is in deze van groot belang. In een uitvoerig advies heeft de culturele raad uiteengezet dat deze kleine zaal belangrijk kan bijdragen tot vergroting van de mogelijkheden van de schouwburgaccommodatie. Tevens dient te worden gewezen op de diverse zalen, o.a. in de gemeenschapshuizen in de diverse wijken, waar de publieke belangstelling soms erg groot is.

Voor de bekostiging van een repertoire-toneel is het van groot belang, dat dit na de première ten minste nog enkele malen kan worden gespeeld. Wellicht kan de heropvoering van een stuk in een andere wijk dan waar het toneelgezelschap gevestigd is tot groot succes leiden.

Aan het C.C.O.Z.L. (Vrije uren) zijn enkele docenten dramatische expressie verbonden. In het kader van het onderwijs stimuleringsproject verzorgen zij een cursus dramatische vorming voor ouders en leerkrachten van een tweetal project-scholen in deze gemeente. Daarnaast worden voor de lagere scholen voorstellingen en begeleidingslessen gegeven. Het C.C.O.Z.L. verzorgt ook afzonderlijke cursussen dramatische expressie, waaraan iedereen kan deelnemen. Gewezen wordt op bepaalde vormen van toneel, zoals kleutertoneel, jeugd-toneel en vormingstoneel.

De subsidieregeling amateurtoneel is van toepassing op de Stichting Speelgroep Expressie, de toneelgroep Kunst en Vriendschap (KUVRI), de toneelgroep Mise en scène (Mens) en de Dramatische Kunstkring.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHTVERDIENEN, PROBLEMEN KNELPUNTEN E.D.

- 1 Aanpassing subsidieregeling amateurtoneel.
- 2 Bevordering deskundige begeleiding van amateurtoneel.
- 3 Inventarisatie en uitwisseling van mogelijkheden tot optreden binnen de gemeente.
- 4 Kleine zaal stadsschouwburg.

C BELEIDSVOORNEMENS

- 1 Voortzetting beleid, alsmede het acht slaan op vernieuwende tendensen.
- 2 Het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.1.4 DE HEERLENSE STADSSCHOUWBURG

A BESCHRIJVING

1 TAAK

De taak van de Stichting Exploitatie Heerlense Stadsschouwburg is het exploiteren van een schouwburggebouw en van andere door burgemeester en wethouders aan te wijzen gebouwen voor de doelen, waarvoor deze bestemd zijn (artikel 2 van de statuten).

Naast de plaatselijke taak heeft de schouwburg een regionale functie.

2 DOELSTELLING

Volgens artikel 3 van de statuten is de doelstelling drieledig, te weten:

- a het bezigen van de schouwburgzaal, de foyers en verdere aanhorigheden door de Stichting Exploitatie Heerlense Stadsschouwburg zelf ten behoeve van toneel-, opera-, operette-, variété-, cabaret- en bioscoopvoorstellingen, concerten, zanguitvoeringen, soirées, bals, bijeenkomsten, lezingen, tentoonstellingen e.d.;
- b het verhuren van de schouwburgzaal, de foyers en verdere aanhorigheden aan derden voor doeleinden als onder a. genoemd, alsmede voor het houden van vergaderingen en congressen;
- c het verrichten van alles, waardoor op geschikte en passende wijze het doel van de Stichting Exploitatie Heerlense Stadsschouwburg kan worden bevorderd.

Het schouwburgbestuur heeft een beleidsnota in voorbereiding, waarin nader de hoofdpunten van het beleid zullen worden uiteengezet.

In de Cultuurnota 1969 is op pagina 12 vermeld: "Getracht zal worden het schouwburgbezoek krachtig te stimuleren, waarbij veel aandacht zal worden geschonken aan die wijken, waar de belangstelling voor het schouwburgbezoek nog niet groot is".

In het verleden is getracht deze belangstelling te vergroten onder meer door verkoop van toegangskaarten via de Rabobanken, de uitgave van "Voetlicht", dat tegelijk met het weekblad "De Uitkijk" werd verspreid en uiteraard ook door de aanbidding van een aantrekkelijk programma.

Om een zwaarder accent te leggen op de persoonlijke benadering van het publiek is een publiciteitsmedewerker aangesteld.

De huidige publiciteit bestaat o.a. uit:

de jaarlijkse theaterkrant met het jaarprogramma in magazine-formaat;

de maandelijkse schouwburgfolder met uitgebreide beschrijvingen van de evenementen in de schouwburg (oplage 10.000, waarvan 6.000 verstuurd worden aan abonnee-, couponhouders en geïnteresseerden en 4.000 verspreid worden in de regio (displays en balies);

de affichering: publiekborden en raamaffiches (oplage 600); persberichten; advertenties in de Limburgse dagbladen; voorbeschouwingen in personeels- en bedrijfsbladen.

Tot de taak van de publiciteitsfunctionaris behoren ook de public relations-activiteiten, die tot doel hebben de goede naam van de Heerlense Stadsschouwburg te bevorderen in de sfeer van persoonlijke contacten. Deze werkzaamheden omvatten het organiseren van evenementen, die bovenstaand doel nastreven (rondleidingen, kauserieën, open dagen, manifestaties t.b.v. Cultureel Jongeren Paspoort, bejaardenvoorstellingen e.d.) en het scheppen en continueren van interne en externe contacten (gezelschappen, groepen en de individuele schouwburgbezoeker).

Ook door middel van gemeentelijk subsidie wordt getracht het bezoek van jeugdigen te bevorderen via de culturele jeugdcentra.

Andere groepen van de bevolking worden bereikt door de Muziekparade, het optreden van plaatselijke muziek- en zanggezelschappen, de Manifestatie Amateurtoneel en het optreden van plaatselijke toneelgezelschappen. Een bijzondere plaats wordt ingenomen door het Heerlens Streektheater, dat met een reeks van voorstellingen jaarlijks een groot publiek trekt.

Ook aan het aspect, dat men wel als "gezelligheidscultuur" betitelt zoals feestavonden, bals e.d., wordt aandacht besteed, b.v. door verhuur, ook al is de uitrusting hier niet direct op berekend.

Voornemens bestaan om een gedeelte van de achterbouw in te richten voor een kleine toneelzaal. Wellicht kan die bijdragen tot een optimaal gebruik van de schouwburgaccommodatie, omdat zowel het aanbod als de belangstelling van het publiek verbreed kunnen worden. Door de realisering van een klein theater kan het theateraanbod veelzijdiger worden, gelet op de landelijke ontwikkelingen in de z.g. klein-theater-producties. Een kleine zaal in de achterbouw zal gelijktijdig met de grote schouwburgzaal gebruikt kunnen worden zonder dat het ene evenement het andere stoort.

Het is van belang de z.g. kleine zaal toegankelijk te doen zijn voor zowel professionele als niet-professionele produkties, alsmede experimenteel toneel, solisten e.d. Met name moet daarbij gedacht worden aan al dan niet plaatselijke groepen voor toneel, expressie en muziek enz. Voor amateurtoneelgezelschappen is een kleine zaal gemakkelijker bespeelbaar dan de grote zaal, die van de spelers scholing in stemgebruik en/of ervaring vereist om tot verantwoord resultaat te komen. Ook ten dienste van het vervullen van een congresfunctie van het schouwburgcomplex zal de kleine zaal extra betekenis kunnen hebben.

Bovendien is men al in een ver gevorderd stadium met de realisatie van een biljartacademie in de achterbouw van de schouwburg.

In de schouwburg wordt beoogd een rijk gevarieerd programma te bieden, waarbij zowel gelet op de belangstelling als op de kosten gestreefd wordt naar een bezettingspercentage van 60 à 70 procent.

In het seizoen 1979-1980 werden in de schouwburg georganiseerd:

	1978-1979		1979-1980	
	aantal manifestaties	aantal bezoekers	aantal manifestaties	aantal bezoekers
abonnementsvoorstellingen	45	22.335	51	24.614
vrije voorstellingen	19	10.972	14	5.666
zondagochtend jazzconcerten	3	743	5	703
abonnementsvoorstellingen 12-14 jaar	4	596	4	1.156
jeugdcentrumvoorstellingen	32	21.218	17	8.925
jeugdvoorstellingen	11	6.367	10	6.988
schoolvoorstellingen	16	11.378	10	6.628
bejaardenvoorstellingen	3	2.581	4	2.453
concerten	13	5.101	5	2.648
personeelsvoorstellingen	1	850	2	1.200
Heerlens Streektheater	50	41.576	52	44.822
overige huurvoorstellingen	13	6.553	18	6.995
jong kabaret	4	270		
	214	130.540	192	112.798
diverse activiteiten	181	40.877	136	40.592
totaal	395	171.417	328	153.390

Hierna volgt een overzicht van de evenementen in de seizoenen 1978-1979 en 1979-1980:

	x 1978-1979		1979-1980	
	aantal manifestaties	aantal bezoekers	aantal manifestaties	aantal bezoekers
vergaderingen	6	495	12	3.402
recepties	3	600	3	2.950
modeshows	6	2.850	9	5.675
tentoonstellingen c.q.				
beursdagen	73	11.153	47	4.500
balavonden	12	14.177	13	15.661
examens	22	2.562	14	2.129
cursusdagen	54	4.000	32	2.500
congres	1	1.200		
diversen	4	3.900	6	3.775
totaal	181	40.937	136	40.592

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 beleidsnota.
- 2 kleine zaal, waarbij gewezen wordt op de mogelijkheden voor het avant-gardistisch toneel.
- 3 biljartacademie.
- 4 parkeersituatie.
- 5 het benutten van de accommodatie van de schouwburg op het gebied van beeldende kunst, muziek, toneel en literatuur, waarbij vooral aandacht wordt besteed aan het educatieve vlak.

C BELEIDSVORMEN

De begroting van de stadsschouwburg (lopende seizoen) is gebaseerd op een gecontinueerd beleid, alsmede de uitbreiding van dit beleid.

Alle aspecten van het beleid zullen systematisch bekeken worden in de beleidsnota, die het bestuur van de Stichting Exploitatie Heerlense Stadsschouwburg zal opstellen.

2.2 MUZIEK

Door de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk is in 1976 een nota Orkestenbestel uitgebracht en aan het parlement aangeboden.

Deze nota bevat een beschrijving van het huidige orkestbestel in Nederland, alsmede een raam, waarbinnen het muziekbestel kan worden gezien.

De uitwerking van de doelstellingen van het beleid is interessant, omdat die een beeld geeft hoe de problematiek kan worden benaderd. De nota is echter door de Tweede Kamer der Staten-Generaal verworpen.

In de nota is een relatie gelegd met de amateuristische muziekbeoefening. Met name wordt erop gewezen, dat er in de huidige praktijk op ruime schaal kooruitvoeringen worden begeleid door beroepsorkesten.

Daarbij is gesteld, dat deze praktijk voortzetting en aanmoediging verdient, omdat de wisselwerking tussen amateurisme en professionalisme van uitermate groot belang moet worden geacht.

Door de culturele raad Limburg is een deelnota muziek uitgebracht als onderdeel van de cultuurnota 1976-1977. Hierin wordt een beschrijving gegeven van het Limburgs Symphonie Orkest, enkele provinciale organisaties op het terrein van de amateuristische muziekbeoefening, het muziekonderwijs in Limburg, de Stichting Wereld Muziek Concours Kerkrade en een aantal ontwikkelingen o.a. op het gebied van jazz en popmuziek, kamermuziek, orgelcultuur en harpmuziek.

2.2.1 DE HEERLENSE MUZIEKSCHOOL

A BESCHRIJVING

De taak van de Heerlense Muziekschool is het bevorderen van het onderwijs in de toonkunst. Getracht wordt dit doel te bereiken door het verzorgen van diverse opleidingen, alsmede het regelmatig verzorgen van muziekuitvoeringen ten einde de belangstelling te vergroten.

De muziekschool is een onderwijs- en vormingsinstituut waar iedereen, jong of oud, een allround muzikale vorming kan ontvangen. In de volgende afdelingen kunnen cursussen worden gevolgd:

- a Voorbereidend muziekonderwijs:
  - kleutermuziek (4-6 jarigen)
  - voorbereidend instrumentaal (7-8 jarigen)
  - voorbereidend instrumentaal (9 t/m 11 jarigen)
  - solfège (12 jarigen en ouder).
- b Opleiding voor instrument, zang en theorie (vanaf 9 jaar).
- c Laureatenafdeling.
- d Opleiding voor het toelichtingsexamen van conservatoria en de muziekpedagogische academies.

- e Opleiding tot en voor verenigingsmuzikant:
  - harmonie, fanfare en brassband
  - mannen, vrouwen en gemengde koorzang
  - tamboer-, pijp- en trompetterkorpsen
  - accordeon- en andere N.O.V.A.M. orkesten.
- f Opleiding tot amateur-dirigent:
  - hulpdirigent HaFaBra-orkesten
  - tweede dirigent zangkoren
  - instructeur tamboer-, pijp- en trompetterkorpsen
  - hulpdirigent voor kleinere ensembles.
- g Beweging en ballet:
  - balletscholing op klassieke basis
  - voorbereiding voor toelatingsexamen dansacademies.
- h Koren en ensembles:
  - kinderkoor, stemvorming en koorzang 8-14 jarigen
  - jeugdkoor, stemvorming en koorzang vanaf 14 jaar
  - operakoor
  - ouderenkoor.
- i Bijscholingscursussen:
  - voor leerkrachten bij het basisonderwijs
  - voor jeugd- en jongerenwerkers en begeleiders in verpleeg klinieken en bejaardentehuizen
  - opleiding tot het afleggen van staatsexamens.
- j Muziekbeluisteren voor volwassenen.

De muziekschool verzorgt muzikale vorming in de basisscholen en muziek-informatie en entertainment in klinieken. Aanmelden vóór 1 september en vóór 20 december.

Het beheer van de muziekschool is sinds 1 januari 1980 opgedragen aan een gemeentelijke commissie.

De Heerlense Muziekschool is gehuisvest in het gebouw Wilhelminaplein 24-26 en in dertien dependances in Heerlen, alsmede één te Nieuwenhagen, Schaesberg en Voerendaal. De aula van het hoofdgebouw wordt veelvuldig gebruikt voor voordrachten en muziekuitvoeringen. Reeds enige jaren streeft de Heerlense Muziekschool ernaar haar functie en werking niet te beperken tot het geven van muziekonderwijs alleen, maar ook door activiteiten te ontplooiën op een veel breder maatschappelijk vlak. Deze "steunfuncties" voor culturele activiteiten kregen gestalte onder meer door een sterkere groei van activiteiten op het gebied van de leerlingenopleiding ten behoeve van muziek- en zanggezelschappen, opleiding tot hulpdirigent en de medewerking ten behoeve van de bejaardenkoren en de muziekbegeleiding in de Welterhof.

De muziekschool verzorgt muziekonderwijs op basisscholen in de gemeenten Nuth en Schaesberg. Getracht wordt dit ingaande het schooljaar 1981/1982 in te voeren op de Heerlense basisscholen.

Door initiatieven van muziekschool en de gemeentelijke muziekcommissie is het aantal activiteiten en het aantal leerlingen (ook via de dependances) toegenomen. Toch zal onderzocht moeten worden, door welke oorzaken teveel jeugdige cursisten uit alle bevolkingslagen na een te korte opleiding met hun muziekstudie stoppen, waardoor het nuttige culturele effect uiteindelijk niet optimaal is. Uit landelijke onderzoeken is bekend, dat leden van muziek- en zanggezelschappen lang na de opleiding de muziek blijven beoefenen.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Verzorging muziekonderwijs op de basisscholen in Heerlen.
- 2 a Bevordering toename deelnemen aantal leerlingen uit bepaalde wijken.
b Vestiging van instrumentale dependances in Heerlense wijken, vooral voor jeugdige leerlingen.
- 3 Een meer adequate huisvesting voor de hoofdvesting in de toekomst.

C BELEIDSVOORNEMENS

De beleidsvoornemens voor het komende jaar zijn opgenomen in de toelichting op de begroting.

Er is door de commissie Heerlense Muziekschool nog geen beleidsplan op lange termijn opgesteld, ofschoon zulks uiteraard wenselijk kan zijn.

De geschiedenis van de Heerlense Muziekschool, gesticht in 1910, vertoont echter in het algemeen het beeld van een spoedige groei, waarbij de toename van het aantal leerlingen in het laatste tijdvak van circa 10 jaar wel opmerkelijk kan worden genoemd.

Elementen voor een beleidsplan als vorenbedoeld zouden kunnen zijn:

- 1 Hoge prioriteit heeft het aangepast instrumentaal- en vocaal onderwijs ten behoeve van de persoonlijkheidsvorming van ieder ter stimulering van de amateurmuziek.
- 2 Om muziekonderwijs te realiseren voor brede lagen van de bevolking is hoge prioriteit te stellen aan het ontwikkelen van de muziekbegeleiding in het basisonderwijs en de integratie van deze algemene muzikale vorming met de instrumentale vorming.

Dit kan bevorderd worden door:

- begeleiding van de muzieklessen op deze scholen door vakleerkrachten van de muziekschool c.q. muziekconsulenten.
- via de muziekschool het onderwijzend personeel mogelijkheden bieden tot het volgen van bijscholingscursussen op muzikaal/ instrumentaal gebied.
- uitbouw van de service-functie van de muziekschool ten aanzien van de amateur-muziekgezelschappen, koren en jeugdgroepen.
- instrumentale gezelschappen en muziekschool zouden kunnen samenwerken bij het zoeken naar betere accommodaties. Hiertoe zou een plan van eisen samengesteld moeten worden.
- voor een goed functioneren moet de muziekschool kunnen beschikken over bevoegde docenten voor alle instrumenten, conform rijksvoorschrift, alsmede over voldoende muziek-organisatorisch personeel.
- de ontwikkeling van de zogenaamde steunfunctie van de muziekschool is van groot belang voor het culturele leven.

Daartoe dient de opleiding van een muzikaal middenkader, de cursussen muziektherapie en de begeleiding van jeugd- en jongerenwerk gestimuleerd te worden.

2.2.2 DE MUZIEKBEOEFENING

A BESCHRIJVING

De muziekbeoefening en beleving kan van grote betekenis zijn, zowel voor de individuele personen als voor de samenleving. Het betekent tevens een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding.

Belangrijke voorwaarde om dit gestalte te geven is dat de betrokken beoefenaren ten minste in zekere mate zich de nodige muziektechnische kennis hebben eigen gemaakt, dat er structuren zijn in school- of verenigingsverband, dat er een zekere organisatievorm voor concerten e.d. is, opdat men zowel voor zichzelf als voor de gemeenschap een muzikale beleving kan ervaren.

In de loop der jaren is de gemeentelijke taak op dit terrein geleidelijk toegenomen. Dat geldt nog niet in dezelfde mate voor nieuwere vormen van muziekbeoefening. Zo kan b.v. gewezen worden op het belang van de muziekbeoefening voor jongeren, zoals jazzmuziek. Wel zijn in het schouwburgprogramma jazzconcerten opgenomen.

Bij wijze van voorbeeld wordt de Heerlense Muziekschool genoemd, welke in 1910 is ontsproten aan het particulier initiatief, waarbij de gemeente slechts huisvesting verleende door middel van verhuur van een gedeelte van de schelmen-

toren en daarna in toenemende mate tot subsidiëring is overgegaan tot dat in 1951 een gemeentelijke Stichting Heerlense Muziekschool werd opgericht, welke per 1 januari 1980 is omgezet in een gemeentelijke commissie. Ook de subsidiëring van muziek- en zanggezelschappen is geleidelijk gegroeid mede in verband met de gewijzigde maatschappelijke ontwikkelingen.

Professionele muziekbeoefening vindt hier plaats door docenten, individuele leden van beroepsorkesten en door beroepsorkesten, die werken in commercieel verband.

De gemeente Heerlen verleent een subsidie van 6 procent van de niet door het rijk gedekte netto personeelslasten aan het Limburgs Symphonieorkest. Dit orkest geeft regelmatig concerten in Heerlen met name in de schouwburg, ook als begeleiding van Heerlense koren.

De amateuristische muziekbeoefening is in Heerlen sterk ontwikkeld, zoals blijkt uit een bloeiend verenigingsleven, dat op een hoog muzikaal peil staat. Uit de vele concourssuccessen en de beoordeling van de jury, o.a. bij de Muziekparade, kan een voorspoedige ontwikkeling worden afgeleid. Er zijn tientallen muziek- en zanggezelschappen en ensembles in deze gemeente gevestigd. Met toepassing van de subsidieverordening "Amateuristische Muziekbeoefening" wordt aan een aantal gezelschappen, mits aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan, subsidie verleend. Het betreft hier een gerichte subsidieverlening ter stimulering van diverse onderdelen, zoals leerlingenopleiding, het regelmatig optreden in Heerlen, de bevordering van het muzikaal peil, de bevordering van toename van het aantal spelende leden e.d.. Ook is de mogelijkheid aanwezig voor incidentele subsidiëring van ensembles, terwijl er een bescheiden mogelijkheid is voor het verkrijgen van subsidie door alle koren, ook als deze niet voor een vast subsidie in aanmerking komen, indien er medewerking wordt verleend aan een erkende openbare festiviteit of concertuitvoering.

Op basis van genoemde regeling worden gesubsidieerd 15 muziekgezelschappen A, 11 muziekgezelschappen B en 10 zanggezelschappen.

Jaarlijks vindt er een gezamenlijk optreden plaats van de muziekgezelschappen A in de vorm van de Muziekparade en van de muziekgezelschappen B in de vorm van een taptoe om de burgemeester Gijzels-wisselbeker. De Heerlense zanggezelschappen kunnen deelnemen aan koffieconcerten, welke veelal in de schouwburg worden georganiseerd. Ook gezamenlijke muziekmanifestaties in de wijken worden financieel ondersteund, indien eraan door ten minste drie Heerlense muziek- of zanggezelschappen wordt deelgenomen.

Er bestaat een zeer grote belangstelling voor de opleiding tot verenigingsmuzikant, onder meer blijkende uit het feit, dat er jaarlijks tientallen geslaagden zijn voor de HaFa-diploma's. Met medewerking van de Heerlense Muziekschool en de betreffende zanggezelschappen kan de deelname aan de opleiding koorzang nog verder uitgroeien.

Ten aanzien van de bevordering van het muzikale leven in Heerlen heeft de gemeentelijke muziekcommissie een stimulerende en coördinerende taak. Deze betreft niet slechts het gebied van de opleidingen en de gezelschappen, maar ook de bevordering van het concertleven, inclusief de bespeling van het carillon van de St. Pancratiuskerk.

Voor de concertreeks van het Limburgs Symphonieorkest en diverse andere concerten moge worden verwezen naar het schouwburgprogramma. In dit verband zij medegedeeld, dat de cursus muziekbeluisteren van de Heerlense Muziekschool aansluit bij de alhier door het Limburgs Symphonieorkest geboden concertreeks.

Belangrijk is, dat de samenwerking tussen beroeps- en amateurmusici verder wordt uitgebouwd. Sedert 1980 worden door de Heerlense Stadsschouwburg zondagochtendconcerten georganiseerd in samenwerking met de Heerlense Muziekschool. Verder wordt opgemerkt, dat de opening van de tentoonstellingen in het stadhuis en het Thermenmuseum muzikaal wordt begeleid.

De openbare leeszaal en bibliotheek beschikt in de centrale in de passage over een fonothek met enkele duizenden platen.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 In de naaste toekomst meer aandacht voor verbreding van het muziekleven schenken door stimulerende maatregelen ten aanzien van diverse koren en ensembles, ook voor incidentele evenementen.
- 2 Diverse wensen ten aanzien van de verbetering subsidie-regeling muziekgezelschappen:
  - a alhoewel in het verleden is gesteld, dat niet is gebleken, dat Heerlense Muziekgezelschappen de SOMNO-regeling prefereren boven de huidige Heerlense subsidieverordening is het eventueel aan te bevelen dit onderwerp nogmaals ter discussie te stellen tijdens een bijeenkomst van de gemeentelijke muziekcommissie en de federatie van Heerlense Muziekgezelschappen;

- b de kosten voor deelname aan concoursen en kampioenwedstrijden zijn enorm gestegen. Het risico van deelname is in financieel opzicht voor de Heerlense verenigingen te groot, daar zij bij de huidige regeling uitsluitend een geringe tegemoetkoming ontvangen bij concourssuccessen. Nagegaan dient te worden hoe en in welke vorm dit bezwaar opgelost kan worden;
  - c het is gebleken, dat nog aan conservatoria studerende dirigenten in 1980 reeds een bedrag van f. 80,-- vragen voor het leiden van één repetitie of muziekuitvoering. De Limburgse Bond van Muziekgezelschappen concludeert uit een in 1978 gehouden enquête, dat de minimum jaarkosten voor een gediplomeerd dirigent (all in) ongeveer f. 5.000,-- bedragen. Het is wenselijk te onderzoeken of een onderdeel van het subsidie kan bestaan uit een vaste jaarlijkse bijdrage in de dirigentenkosten, die dan evenals het z.g. basisbedrag afhankelijk gesteld kan worden van de klasse-indeling van het muziekgezelschap bij zijn landelijke muziekfederatie.
- 3 Coördinatie:
- a bestaande federatie van muziekgezelschappen A;
  - b de vraag kan worden gesteld of er behoefte bestaat aan een Federatie van Muziekgezelschappen B of van koren.
- 4 Verdere uitbouw van gemeenschappelijke manifestaties, ook van de wijken.

C BELEIDSVOORNEMENS

Het schenken van aandacht aan het zoeken van oplossingen voor de onder B gesignaleerde punten met inschakeling van de gemeentelijke muziekcommissie en zo mogelijk met de Federatie van Heerlense Muziekgezelschappen.

2.3 BOUWKUNST EN BEELDENE KUNST

ALGEMEEN

Ten aanzien van het landschap, het stratenplan, de bebouwing, zowel woonhuizen als andere gebouwen, dient bedacht te worden, dat Heerlen tegenover ongeveer een eeuw geleden een heel ander aanzien heeft gekregen. De ontwikkeling van Heerlen tot stad hangt nauw samen met de opkomst van de mijnindustrie en de zeer sterke toename van het aantal inwoners. Heerlen is uitgegroeid tot een centrum van stedelijk allure met vele grote gebouwen. Thans vervult deze stad stedelijke functies als dienstencentrum, koopstad en verzorgingscentrum, terwijl o.a. op het gebied van het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs vele instellingen zijn gevestigd.

Een en ander is afgestemd op een bevolkingsagglomeratie van ruim 200.000 inwoners. Een groot gedeelte van de bebouwing dateert uit de laatste decennia, hoewel een groot gedeelte van de woonhuizen dateert uit de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. Een aantal van de gebouwen kan een architectonische betekenis niet worden ontzegd. In een rapport "affectieve monumenten in Heerlen", aan de totstandkoming waarvan de culturele raad een belangrijke bijdrage heeft geleverd, is een inventarisatie opgenomen.

Voor het aanzien, de herkenbaarheid en de leefbaarheid van een stad is het van belang, dat aan een verantwoorde architectuur aandacht wordt geschonken. Van het Heerlen, voorafgaande aan de opkomst der mijnindustrie is weinig behouden gebleven. Zie hiervoor hoofdstuk 2.6.

In Heerlen kent de beeldende kunst een groeiende betekenis, hetgeen o.m. tot uitdrukking komt in de tentoonstellingsactiviteiten, in de opzet en uitbreiding van een gemeentelijke kunstcollectie en in de aankopen, die zijn gedaan in het kader van de stadsverfraaiing.

De eerste vermeldenswaardige tentoonstellingsactiviteit in het stadhuis kon ontstaan door het gereedkomen van het representatief gedeelte vóór de tweede wereldoorlog. De toen reeds bestaande tentoonstellingsmogelijkheden zijn later, na de oorlog o.a. benut voor het houden van een aantal exposities uit kunstcollecties, welke, gezien de oorlogsdreiging, in verband met het veiligheidsaspect waren overgebracht naar Zuid-Limburg, alwaar ze te Maastricht (St. Pietersberg) werden bewaard.

Een aantal tentoonstellingen, die door museumdirecties en kunsthistorici werd begeleid, bewezen de bijzondere geschiktheid van het stadhuis voor het houden van tentoonstellingen. Naast de expositiegelegenheid voor beeldende kunst in het stadhuis zijn daartoe ruimten beschikbaar in het Thermenmuseum en de stadsschouwburg. In dit opzicht is tevens van betekenis een aantal galerieën van particulieren, zoals op dit moment de "Causermolen", "De Vlieger" en "Zef Clement". Ten aanzien van het rijksbeleid op het gebied van kunst zijn van belang de publicatie "Discussienota kunstbeleid" (staatsdrukkerij 1972), die een voorlopige standpuntbepaling bevat en de nota "Kunst en kunstbeleid", welke in 1976 door de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan het parlement is aangeboden.

2.3.1 BEELDENE KUNST

A BESCHRIJVING BEELDENE KUNSTBELEID

Het gemeentelijk beleid ten aanzien van de beeldende kunst is, uitgaande van de algemene doelstellingen van de nota "Kunst en kunstbeleid", gericht op het scheppen van gunstige voorwaarden en omstandigheden voor hen, die op professionele of amateuristische wijze kunst beoefenen, en het toegankelijk maken van culturele objecten en manifestaties. Bijzondere aandacht wordt daarbij geschonken aan educatieve begeleiding om te bevorderen, dat brede lagen van de bevolking kunnen deelnemen aan het beleven van culturele waarden. Vanuit deze gedachte verdient het aanbeveling educatieve begeleiding van tentoonstellingen te intensiveren, b.v. door de aanstelling van medewerk(st)ers, die moeten kunnen beschikken over de nodige audio-visuele hulpmiddelen en documentatiematerialen.

Het verdient aanbeveling vanuit één afdeling of dienst stimulerend te opereren ter bevordering van een rijk en geschaakt aanbod aan tentoonstellingen in deze gemeente. Overwogen is een dergelijk centrum onder te brengen in de bebouwing op het z.g. "Zwarte Veldje" en daaraan te verbinden een kunstuitlen en een complementaire expositiegelegenheid. Voorwat de kunstuitlen betreft wordt gedacht aan de vestiging alhier van een dependance van de kunstuitlen te Maastricht, welke verbonden is aan het Bonnefantemuseum. Vanuit het centraal punt zouden ook collecties, die eventueel in bruikleen verkregen worden, kunnen worden beheerd. De gemeentelijke activiteit kan aanvullend zijn ten opzichte van de particuliere kunsthandel en galerijen.

De primaire doelstelling van de gemeentelijke activiteit is het ter kennis brengen van ontwikkelingen in de beeldende kunst voor ieder, die daar belangstelling voor heeft, alsmede deze aan te moedigen.

Op deze plaats wordt verwezen naar de bij raadsbesluit van 8 oktober 1962 ingestelde Burgemeester van Grunsvenprijs, welke wordt behandeld in hoofdstuk 2.8.

Voor de schilderkunst in deze regio is van belang geweest een fonds, dat gevormd werd uit schenkingen aan de D.S.M. bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan in 1952. Uit dit fonds konden circa 500 werken van levende kunstenaars in de regio worden aangekocht. De werken zijn samengebracht in een collectie.

De gemeente beschikt over een collectie moderne kunst, welke veelal werd verworven in samenhang met de tentoonstellingen in het stadhuis.

In de Cultuurnota 1969 is op pagina 46 en 47 uiteengezet op grond van welke overwegingen deze collectie verder wordt uitgebouwd. Voor meer gegevens hieromtrent wordt verwezen naar hoofdstuk 2.4.2. - moderne kunstmuseum.

Van belang is voorts het werk van de beeldende kunstenaar Aad de Haas, van wie een groot aantal kunstwerken door de gemeente in bruikleen is verkregen. Het is de bedoeling deze kunstwerken onder te brengen in de bebouwing op het "Zwarte Veldje".

Ook in het kader van de toepassing van de z.g. 1%-regeling en door te putten uit het fonds voor stadsverfraaiing kan de gemeente bewerkstelligen, dat voorwerpen van beeldende kunst onder de regelmatige aandacht van het publiek worden gebracht, doordat die werken geplaatst worden op voor het publiek toegankelijke plekken.

In dit verband kan de aandacht worden gevestigd op een folder "Beeldenroute Heerlen", welke bij de V.V.V. Heerlen verkrijgbaar is en de aandacht vestigt op een dertigtal beeldhouwwerken en plastieken.

Voorts kunnen nog worden genoemd als onderwerpen van een gemeentelijk beleid in deze:

- de zorg voor monumenten;
- het scheppen van mogelijkheden voor experimentele kunst;
- een stadsatelier voor de beoefening van beeldende kunst;
- kunstzinnig verantwoorde publicaties van gemeentewege;
- een inventarisatie van in Heerlen en de regio werkzame beeldende kunstenaars.

In deze reeks mag uiteraard niet ontbreken de gemeentelijke steun aan het Creatief Centrum Vrije Uren. Aan de diverse cursussen wordt door zeer velen deelgenomen om het eigen creatief vermogen te ontwikkelen.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Instelling één afdeling of dienst coördinatie beeldende kunst-manifestaties;
- 2 Vestiging dependance kunstuitleen.
- 3 Educatieve begeleiding voor tentoonstellingen en manifestaties op het gebied van de beeldende kunst.
- 4 Museum voor Moderne Kunst (zie hoofdstuk 2.4.).

C BELEIDSVOORNEMENS

Het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.3.2 CREATIEF CENTRUM VRIJE UREN HEERLEN

A BESCHRIJVING

De Stichting Vrije Uren Heerlen is met stichtingen van dezelfde naam te Brunssum, Hoensbroek en Kerkrade aangesloten bij het Creatief Centrum Oost-Zuid-Limburg. Deze instelling is van groot belang voor de amateuristische kunstbeoefening en kunstzinnige vorming van zeer velen en biedt aan een vijftigtal erkende kunstenaars werkgelegenheid. Het Creatief Centrum Vrije Uren Heerlen is een open, goed ingericht centrum voor kunstzinnige vorming, waar iedereen, ongeacht leeftijd en opleiding, die er interesse in heeft terecht kan om onder deskundige, inspirerende en stimulerende begeleiding van door het ministerie van C.R.M. gekwalificeerde kunstenaars en vakmensen, samen met anderen bezig te zijn met beeldende, audio-visuele, dramatische, dans- en bewegings-, alsmede ambachtelijke werkvormen. Er worden geen opleidingen gegeven maar wel cursussen waaraan geen diploma's of getuigschriften zijn verbonden. Het doel is door het ontwikkelen van het eigen creatief vermogen en door een zinvolle tijdsbesteding meer van zijn leven te maken.

Het cursuspakket bevat o.a.:

Activiteiten Kunstzinnige Vorming:

- Antiek
- Binnenhuisarchitectuur
- Bloemsierkunst
- Boetseren/beeldhouwen
- Dans- en bewegingsexpressie
- Dramatische expressie (toneel)
- Edelsmeden
- Fotografie beginners/gevorderden
- Jazz-ballet
- Poppen maken
- Pottenbakken/keramiek
- stofversieren/wandkleden/naaldevakken
- Tekenen/schilderen
- Volksdansen (als ontspanning)
- Vrije expressie diverse technieken
- Weven en spinnen (ook raamweven)

Activiteiten Ambachtelijke Expressie:

- Autotechniek
- Historische scheepsmodellenbouw, spoorwegmodellenbouw
- Eenvoudig siersmeedwerk
- Houtbewerking

Speciale cursussen:

Bij onderwijs - wijkorganen - buurthuizen - jongerencentra - niet-werkenden e.d. kunnen in onderling overleg speciale kadercursussen en begeleidingen voor alle creatieve en receptieve vorming georganiseerd worden. Dit geldt ook voor de in aanmerking komende ambachtelijke expressievormen.

Bij voldoende deelname kunnen alle creatieve en receptieve kunstzinnige vormingscursussen begeleid worden. Ook geeft het instituut advies en desgevraagd zo mogelijk medewerking aan scholen, instellingen, verenigingen, jeugd- en jongerenwerk, dienstencentra, buurt- en clubhuiswerk en kaderopleidingen bij de organisatie van activiteiten die liggen op het terrein van haar doelstelling.

De doelstelling van het Creatief Centrum Vrije Uren komt overeen met de hoofddoelstellingen in de nota "Kunst en kunstbeleid".

De vraag kan gesteld worden of een stadsatelier als reeds genoemd onder 2.3.1. (beeldende kunst) bij voorkeur verbonden kan worden aan het Creatief Centrum. Naar het zich laat aanzien zal een stadsatelier, dat ruimtelijk met deze instelling verbonden is, veelvuldiger worden benut. Wellicht zal er een mogelijkheid bestaan om een ruimte voor een stadsatelier te reserveren in een toekomstige ruimere huisvesting.

Hoewel de huidige huisvesting in de Luciushof aan de Putgraaf (sinds 1974) een aanzienlijke verbetering en verruiming betekent tegenover de vroegere accommodatie in een schoolgebouw aan de Stationsstraat kampt men thans met ruimtegebrek. De voorspoedige groei van het aantal deelnemers en cursussen is enerzijds verheugend doch noopt ertoe binnen afzienbare tijd een ruimere en meer adequate huisvesting te bepleiten.

Spreiding van de activiteiten vindt reeds plaats via de speciale cursussen bij het onderwijs, wijkorganen, buurthuizen, jongerencentra enz. Verruiming van deze spreiding kan ertoe leiden, dat vanuit bepaalde wijken vooral meer jongeren aan het werk van het Creatief Centrum kunnen deelnemen. Tevens zou een dergelijke spreiding tijdelijk enig soelaas kunnen bieden ten aanzien van de beperkte huisvesting.

De subsidiëring van het Creatief Centrum geschiedt door de gemeente Heerlen, welke in deze uitgave op grond van de Rijksbijdrageregeling sociaal-culturele activiteiten een bijdrage van het rijk ontvangt. Daarnaast vormen de bijdragen van de deelnemers een onmisbare bron van inkomsten.

Aan het verkrijgen van de rijksbijdrage is onder meer als voorwaarde verbonden, dat de docenten over de vereiste deskundigheid beschikken.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Verbetering huisvesting en parkeermogelijkheden.
- 2 Ruimte en middelen voor verdere ontplooiing van bestaande en nieuwe disciplines Kunstzinnige Vorming en Ambachtelijke Werkvormen.
- 3 Spreiding activiteiten over de wijken en de daarvoor noodzakelijke middelen.
- 4 Aangepaste deelnemersbijdrage voor de laagstbetaalde groeperingen, om niet voorbij te schieten aan de doelgroep waarvoor aanvankelijk bedoeld.
- 5 Financiële middelen voor uitbouw van steunfuncties.
- 6 Het opnieuw invoeren van "kindermiddagen".
- 7 Rechtspositie-regeling ook voor begeleiders/docenten ambachtelijke werkvormen.
- 8 Stadsatelier.
- 9 Het opheffen van het gemaximaliseerd aantal gesubsidieerde lessen, wegens het niet kunnen voldoen aan de aanvraag zowel van kandidaat-cursisten als van instellingen, hetgeen bovendien van invloed is op de exploitatielasten.

C BELEIDSVOORNEMENS

Het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.3.3 FOTOGRAFIE EN FILM

De fotografie heeft zich ontwikkeld tot een belangrijk aspect van de cultuur. Ten aanzien van de fotografie is het van belang, er mogelijkheden worden geboden om de fotografie te leren beoefenen en oog te hebben voor de bijzondere kwaliteiten van geslaagde foto's. Uiteraard is daarbij de hulp voor amateurs door degenen, die zich beroepsmatig met de fotografie bezighouden, van grote betekenis. Het Creatief Centrum Vrije Uren geeft een cursus fotografie voor beginners en gevorderden.

Op het terrein van de fotografie en film zijn alhier actief de amateurfotografenvereniging "Het Motief", de Cameraclub Valkenburg en de Nederlandse Organisatie van Amateurfilmers.

Door het C.C.O.Z.L. (Vrije Uren) wordt een cursus video gegeven. Voorts zullen in de toekomst waarschijnlijk videobanden verkrijgbaar zijn via de Openbare Leeszaal en Bibliotheek.

Incidenteel wordt er door de gemeente steun verleend bij bijzondere tentoonstellingen of presentaties.

Om de beleving van films voor iedereen toegankelijk te maken is het nodig dat aandacht wordt geschonken aan filmvorming, zodat men leert de kwaliteiten van de films te onderscheiden alsook dat er voldoende gelegenheid is belangrijke films te gaan zien.

Wil de gemeente een goed filmbeleid tot stand brengen dan zal dit beleid dienen te omvatten, welke mogelijkheden ter plaatse beschikbaar zijn voor de inschakeling van de Provinciale Stichting Filmvorming Limburg, een filmhuis, een film-liga en eventueel het bevorderen van reeksen films van bijzondere artistieke waarde. In Heerlen zijn 4 bioscopen gevestigd. Daarnaast vindt filmvertoning plaats op scholen, bij het V.J.V. Inpoet en incidenteel voor verenigingen.

2.3.4 BOUWKUNST EN STADSVERFRAAIING

Zoals reeds in het algemeen gedeelte van dit hoofdstuk is gesteld heeft Heerlen op dit gebied tegenover ongeveer een eeuw geleden een heel ander allure gekregen, dit mede als gevolg van de geleidelijke ontwikkeling tot industriestad en later tot dienstencentrum, koopstad en verzorgingscentrum. Om het aanzien van een stad te verbeteren en in stand te houden is een verantwoorde architectuur van onmiskenbare betekenis. Naast een aantal historische bouwwerken heeft de ontwikkeling van de laatste tientallen jaren met zich mee gebracht, dat in Heerlen een stedelijke bebouwing tot stand is gekomen. Zo werd een groot aantal moderne en efficiënte gebouwen opgericht, welke zijn ingepast in het bestaande stadsbeeld. Een beoordeling van een verantwoorde vormgeving wordt gegeven door een speciaal hiervoor in het leven geroepen welstandscommissie, welke een wettelijke basis heeft in de Woningwet en in de gemeentelijke bouwverordening.

Het beleid van deze commissie moet worden gezien tegen de achtergrond van genoemde wettelijke regelingen. Aldus heeft de gemeente de bevoegdheid om dwingend op te treden teneinde te bewerkstelligen, dat bij de bouw aan zekere eisen wordt voldaan. Ten aanzien van door de gemeente zelf te realiseren gebouwen bestaat er uiteraard een grotere gemeentelijke bevoegdheid. Voorts kan de gemeente ernaar streven, mede door er zelf toe bij te dragen, dat grotere aandacht wordt besteed aan de architectuur.

Een aantal gebouwen, zoals b.v. het Glaspaleis, het stadhuis, de St. Gerarduskerk te Heksenberg en enkele woninggroepen zullen zeker een voorbeeldfunctie vervullen.

Van betekenis hierbij zijn de normen van diverse architecten, zoals A. Stuyt, A.J.N. Boosten en ir. F.P.J. Peutz.

Ten aanzien van de stadsverfraaiing zij opgemerkt, dat deze kan worden gezien in nauwe samenhang met de bouwkunst. In het bijzonder geldt dit voor de decoratieve aankleding van bouwwerken, vooral openbare gebouwen. Voor deze laatste geldt in het algemeen de z.g. 1%-regeling, waarbij een bedrag van 1% van de bouwsom mag worden besteed voor kunstwerken.

Het is voorts belangrijk om, indien daarvoor middelen beschikbaar zijn, speciale projecten tot stand te brengen, deze te ondersteunen en te stimuleren, terwijl het mogelijk is de bevolking hierbij te betrekken. Gedacht wordt aan het openen van de mogelijkheid voor de bevolking om deel te nemen aan wedstrijden voor de totstandkoming van bepaalde projecten. Dit heeft tot gevolg, dat er een of meer bouwwerken ontstaan en dat er stadsverfraaiing tot stand komt overeenkomstig de hier levende opvattingen, zodat de bevolking zich hierin kan herkennen.

Ter bevordering van de leefbaarheid van de stad is de decoratieve aankleding van onmiskenbaar belang. Hiervoor wordt vaak de term straatmeubilair gebruikt, zoals straatlantaarns, papierbakken, zitbanken, wachthuisjes, kiosken, telefooncellen, kunstwerken en groenvoorziening. Het is zaak dit z.g. straatmeubilair zo te plaatsen, dat het functioneel is, waarbij de eigen schoonheid van een object ten volle tot zijn recht komt. Het is voorts van belang, dat verschillende objecten met elkaar in verband worden gebracht en op elkaar worden afgestemd, terwijl de objecten zo worden geplaatst, dat ze een maximum aan effect hebben.

Het vorenstaande houdt niet in, dat de weinige nog overgebleven bouwwerken uit het verleden geen rol van betekenis spelen in het stadsbeeld, integendeel, het is van eminent belang, dat deze bouwwerken in de toekomst, waar enigszins mogelijk, behouden blijven, waardoor een waardevolle verbinding tussen verleden, heden en toekomst ontstaat. Op deze plaats wordt nogmaals verwezen naar het rapport "affectieve monumenten in Heerlen".

2.4 MUSEA

De minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft in 1976 een nota "Naar een nieuw museumbeleid" uitgebracht en aan het parlement aangeboden. Daarin is een beschrijving gegeven van de ontwikkeling van de musea in Nederland.

In de nota wordt uitgegaan van het standpunt dat het regeringsbeleid, gericht op bevordering van het welzijn, tevens rekening kan en zal moeten houden met de belangrijke bijdragen, die de musea hieraan kunnen leveren. Twee beleidsvoornemens springen hierbij bijzonder in het oog:

- 1 een afstemming van de musea op elkaar en op de overige voorzieningen op welzijnsgebied.
- 2 een taakscheiding en een nadere aanduiding van de verantwoordelijkheid van de verschillende overheden ten aanzien van de musea.

Als hoofddoelstellingen zijn vermeld:

- 1 het ontwikkelen en instandhouden van culturele waarden;
- 2 het toegankelijk maken van culturele objecten en manifestaties;
- 3 het bevorderen van de mogelijkheden van de bevolking om aan culturele waarden deel te hebben.

De op het publiek gerichte taak van de musea wordt onderscheiden in:

- a museumpresentatie
- b educatief werk
- c voorlichting

In de nota ligt veel nadruk op het publiekgericht functioneren van de musea. Het beleid dient vooral gericht te zijn op het activeren van de belangstelling door bijvoorbeeld wisselende tentoonstellingen en educatieve begeleiding.

Er is een nota cultuurconservering door de Culturele Raad Limburg uitgegeven.

2.4.1 THERMENMUSEUM

Bij raadsbesluit van 4 december 1877 is besloten tot het aanleggen van een verzameling oudheidkundige vondsten. Dit heeft geleid tot een gemeentelijk museum. Aanleiding daartoe vormden de vele kostbare vondsten op het gebied van Romeinse archeologie, die in Heerlen werden gedaan bij de bouw van het toenmalige stadhuis.

Reeds sinds de 17e eeuw bestond er wetenschappelijke belangstelling van vakgeleerden uit binnen- en buitenland. De aanleiding daartoe vormde de vraag naar de precieze lokalisering van Coriovallum, dat als enige plaats met name wordt vermeld op de Romeinse reiskaarten tussen Jülich en Tongeren.

In 1940 werden opgravingswerkzaamheden verricht, waarbij vast kwam te staan, dat het Romeinse Coriovallum inderdaad gelegen was op de plaats van het huidige Heerlen.

Coriovallum lag namelijk op de kruising van twee belangrijke heerwegen, te weten Boulogne sur Mer - Bavai - Tongeren - Keulen en Xanten - Aken - Trier.

Deze opgravingen zijn wetenschappelijk beschreven door professor A.E. van Giffen in "Thermen en Castella te Heerlen" (Brussel, 1948).

Bij deze opgravingen kwamen aan het licht de resten van oude Romeinse Thermen (badgebouw), welke uniek zijn voor Nederland. Deze Romeinse ruïne is overbouwd en te bezichtigen en vormt te zamen met een aantal expositieruimten het Thermenmuseum, dat in 1977 werd geopend.

Talrijke vondsten uit de Romeinse tijd vormen een uitgebreide collectie, welke het hoofdbestanddeel vormt van de bezienswaardigheden in dit museum. Een aanzienlijk deel van de opgravingen betrof de ovens van Romeinse pottenbakkers, waarvan er één met naam bekend is. De diverse voorwerpen geven een duidelijk beeld van bepaalde aspecten van het dagelijks leven en de stand van de techniek in die tijd, hetgeen bijzonder leerzaam kan zijn. Het boek "Coriovallum, kaleidoscoop van Heerlen in de Romeinse tijd" (1977) geeft in kleurenfoto's een kijk op de schoonheid van de Romeinse cultuur.

Reeds meer dan een eeuw wordt een museum van Romeinse oudheden door de gemeente geëxploiteerd. Het Thermenmuseum telt tienduizenden bezoekers per jaar en is interessant mede door zijn educatieve presentatie.

In de voorlopige beleidsnota Thermenmuseum is veel aandacht besteed aan educatie en de uitbouw van dit facet. Met name kunnen hieruit worden genoemd:

- 1 Thematische opstelling van de voorwerpen;
- 2 Diaklankbeeld en praatpalen;
- 3 Maquettes, reconstructies, tekeningen, enz.;
- 4 Museumlessen en speurtochten voor scholieren;
- 5 Wisselende exposities;
- 6 Publicaties;
- 7 Verkoop fotokaarten, dia's en afgietsels;
- 8 Rondleidingen.

De algemene doelstellingen, zoals die zijn vervat in de nota "Naar een nieuw museumbeleid" worden uitdrukkelijk nagestreefd. Door de beschikbaarstelling van extra financiële middelen worden in toenemende mate mogelijkheden geschapen voor meer wisselende exposities, waardoor naar stellige verwachting het aantal bezoekers nog verder zal toenemen.

2.4.2 HET MUSEUM VOOR MODERNE KUNST

A BESCHRIJVING

Een indruk van de moderne kunst in Heerlen kan men onder meer verkrijgen door kennisneming van de publicatie "Kunst in Heerlen" (1975), welke verkrijgbaar is in het Thermenmuseum. Daarin wordt vooral door middel van foto's een beeld gegeven van deze kunst op straat, op school, in de kerk en in collecties.

Zoals reeds in de Cultuurnota 1969 uitvoerig is vermeld heeft Heerlen in zijn nieuwste geschiedenis op het gebied van beeldende kunst een groeiende betekenis gekregen. Op bijzondere wijze komt dit tot uitdrukking in de reeks van tentoonstellingen in het stadhuis, welke van museaal niveau zijn.

Hoewel het stadhuis niet specifiek is gebouwd voor tentoonstellingen blijkt dit toch hiervoor een bijzondere geschiktheid te hebben. Met beperkte financiële middelen zijn in dit stadhuis een reeks tentoonstellingen gehouden. Aanvankelijk d.w.z. vanaf 1945, geschiedde dit met inbreng van veel particulier initiatief, later door ambtelijke zorg.

Aan het beleid, dat bij de organisatie geleidelijk meer bewust werd gevolgd, lag de overweging ten grondslag, dat in Heerlen - als nieuwe stad - de presentatie van de hedendaagse kunst de meest aangewezen taak was. Bovendien was er de omstandigheid, dat het stadhuis de praktisch enige representatieve expositiegelegenheid van grote omvang was in de regio. Het leek geboden aan het publiek de gelegenheid te verschaffen van zoveel mogelijk aspecten van deze moderne kunst kennis te nemen. Daarbij werd ernaar gestreefd om aansluiting te verkrijgen bij het kunstleven, zoals zich dat op nationaal en internationaal niveau afspeelde. Veelal in samenwerking met musea werden er jaarlijks gemiddeld 4 à 5 tentoonstellingen georganiseerd. Voorts is het noodzakelijk gebleken deze tentoonstellingsruimte periodiek beschikbaar te stellen voor manifestaties van regionale en provinciale creatieve activiteiten. Als zodanig moeten de groeps- of overzichtstentoonstellingen worden gezien als onder meer Limburgse Beeldhouwers 1954, Jonge Limburgers 1965, Beeldende Kunst Limburg 1969, Kunst in Limburg 1971 en Beeldhouwers in Limburg 1978. Hiermede is voorzien in een behoefte van het publiek, die verder reikt dan stad en regio.

Gezien de betekenis van de tentoonstellingen zal het alleszins aanbeveling verdienen de educatieve begeleiding en de diensten rond de presentatie uit te bouwen, temeer omdat in de algemene doelstellingen van het landelijk cultureel beleid het toegankelijk maken van culturele waarden voor brede lagen van de bevolking voorop staat.

Alsdan kan ook meer aandacht worden besteed aan het samenstellen van tentoonstellingen, gericht op bepaalde facetten van de beeldende kunst en op bepaalde kunstenaars met een duidelijke educatieve ondersteuning, zowel via catalogus als via diaserie.

Het verdient aanbeveling de aldus samengestelde tentoonstellingen in meer steden te tonen, waardoor een groter publiek kan worden bereikt en de gemiddelde kosten per tentoonstelling lager zullen zijn.

Dat Heerlen de aangewezen plaats is voor een groot expositiecentrum voor beeldende kunst in de Oostelijke Mijnstreek wordt ook onderschreven door de Culturele Raad Limburg in de afsluitende nota van de Cultuurnota 1978 (pagina 44 en 45) die door Gedeputeerde Staten in een voorstel aan Provinciale Staten wordt ondersteund.

In BK-informatie van december 1980 is hierover een publicatie opgenomen.

In een dergelijk Museum voor Moderne Kunst is ook plaats voor een verantwoord beheer van collecties als bijvoorbeeld die van Aad de Haas, die door de gemeente in bruikleen is verkregen en de eigen gemeentelijke collectie.

Uitgaande van de stelling dat culturele functies - in elkaars nabijheid gesitueerd - een elkaar ondersteunende werking hebben, is gezocht naar een mogelijkheid om een stedenbouwkundige concentratie van deze voorzieningen te bereiken.

Aansluiting te zoeken bij het bestaande Thermenmuseum, waarvan de lokatie door de Romeinse vondsten was bepaald - leek een voor de hand liggende gedachte.

Bij realisering van een cultureel educatief wetenschappelijk multi-functioneel centrum op het z.g. "Zwarte Veldje" kan hieraan optimaal worden voldaan.

Het ligt in het voornemen in dit multi-functioneel gebouw onder te brengen één afdeling of dienst coördinerende tentoonstellingen met complementaire expositiegelegenheid en de dependance van de kunstitleen. Uiteraard zal daarnaast het stadhuis voor grotere tentoonstellingen ook in de toekomst worden benut.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D. T.A.V. MUSEUM VOOR MODERNE KUNST

- 1 het scheppen van huisvesting voor het museum voor moderne kunst;
- 2 instelling centrale afdeling of dienst coördinatie tentoonstellingen;
- 3 uitbouw van de educatieve en ondersteunende functies;
- 4 de oprichting van een heemkunde-museum.

C BELEIDSVOORNEMENS MUSEUM VOOR MODERNE KUNST

Het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.4.3 GEOLOGISCH MUSEUM

Aan de Voskuilenweg 131 is gevestigd het Museum van het Geologisch Bureau voor het Nederlands Mijngedied. Dit omvat een collectie fossielen uit het Carboongebied van Zuid-Limburg en uit andere delen van Nederland en het buitenland. Verder gesteenten en fossielen uit het "krijt" en het "tertiair" van Limburg, kaarten, maquettes en profielen over de Zuidlimburgse geologie en een systematische mineralenverzameling. Het museum en het geologisch bureau zijn een rijksdienst.

2.5 SPEEL-O-THEKEN

A BESCHRIJVING

1 Stichting Speel-O-theek Nederland.

Deze Stichting is in 1976 opgericht en heeft als doel: "Het coördineren, adviseren, stimuleren, ondersteunen en begeleiden van speel-o-theken en speel-o-theken in oprichting over het gehele land".

De stichting heeft o.a. als prioriteiten gekozen:

- het geven van informatie aan belangstellenden en belanghebbenden;
- het verzorgen van een bulletin voor aangesloten speel-o-theken;
- het stimuleren van regionale contacten tussen speel-o-theken;
- het vormen van beleid, dat wordt opgebouwd door speel-o-theken zelf door middel van informatie/ vragen aan het landelijk secretariaat;
- het bevorderen van onderzoek.

2 Wat is een speel-o-theek.

In een speel-o-theek treft men een groot aantal speelgoederen en hulpmiddelen aan, die zo gerangschikt zijn, dat zij beschikbaar zijn om uit te lenen.

Deze speelgoederen en hulpmiddelen worden o.m. gebruikt in huis, op school, in het ziekenhuis of in een tehuis.

Naast het uitlenen van speelgoed en spelmaterialen kan een speel-o-theek een aantal diensten verlenen. Deze dienstverlening is afhankelijk van de plaatselijke situatie, de groep waarop men zich richt, de deskundigheid van de uitleners en de hoeveelheid geld die beschikbaar is.

Een speel-o-theek is niet commercieel en is in de meeste gevallen bedoeld voor kinderen, die speciale zorg nodig hebben.

Hieronder wordt vooral gedacht aan kinderen, die op een of andere wijze en om uiteenlopende redenen belemmerd zijn in hun spelmogelijkheden.

b.v. kinderen in achterstand situaties; kinderen, die beperkt worden door lichamelijke en/of geestelijke handicap.

3 Voor wie zijn speel-o-theken bestemd.

Er bevinden zich in Nederland op het ogenblik iets meer dan honderd speel-o-theken. Deze kunnen globaal worden onderverdeeld in drie hoofdcategoriën.

A Speel-o-theken, die werken in de plaatselijke of regionale situatie

1 voor lichamenlijk- en geestelijk gehandicapten;

2 voor kinderen in een gebied b.v. wijk, dorp of regio;

3 verbonden aan een bepaalde instelling b.v. school, consultatieburo, clubhuis, ziekenhuis e.d.

B Speel-o-theken, die binnen een tehuis of inrichting uitlenen aan daar verblijvende groepen.

C Speel-o-theken, die uitlenen aan dagverblijven, peuterspeelzalen e.a.

4 Doelstelling Speel-o-theken.

Het doel van iedere speel-o-theek is:

Het samenbrengen van een groot aantal speelgoederen en spelmaterialen, die zoveel mogelijk worden uitgeleend op het juiste moment in de lichamelijke, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind. Op grond daarvan moet het uitlenen van speelgoed als belangrijkste functie worden gezien. Iedere speel-o-theek heeft echter een aantal nevendoelen. Deze zijn voor iedere speel-o-theek anders, afhankelijk van de door hen zelfgekozen groep en bepaald door de plaatselijke situatie.

In het algemeen heeft iedere speel-o-theek zichzelf tot taak gesteld zoveel mogelijk informatie te geven over spel en speelgoed in het algemeen en over het gebruik van de aanwezige materialen in het bijzonder. Veel speel-o-theken hebben daarnaast tot doel: het bevorderen van de integratie van speciale groepen kinderen b.v. gehandicapten-niet gehandicapten; buitenlandse werknemers-buurtbewoners etc.

5 Financiering

De financiering van speel-o-theken is afhankelijk van bijdragen van derden. Afhankelijk van de financiële situatie van de leengroep is een bijdrage van gemeenschapsgelden noodzakelijk.

Thans wordt er op grond van een interimregeling aan de gemeente een rijksbijdrage verstrekt, welke door de gemeente in de vorm van subsidie wordt doorbetaald.

Verwacht wordt, dat de interimregeling wordt opgenomen in de Rijksbijdrageregeling Sociaal-Culturele Activiteiten, zodat de gemeente in de toekomst financieel in staat wordt gesteld te blijven subsidiëren.

6 **Speel-o-theek Toy-Toy Heerlen**

Het is een algemeen bekend gegeven, dat het spel een basisaspect is voor de totale ontwikkeling van het kind. Als zodanig heeft het spelen de nodige aandacht in de opvoeding in zijn algemeenheid. Het kind ervaart zijn hele omgeving als "om mee te spelen", zowel mensen als dingen: in de mensen en de dingen ontdekt het kind de wereld waarin het opgroeit. Om deze ontdekkingstocht zo goed mogelijk te laten verlopen en te stimuleren wordt onder andere gebruik gemaakt van spelmaterialen.

Het is zaak om het juiste materiaal op de juiste manier te gebruiken. Een belangrijk punt hierbij is echter nog, dat de aanschaf van spelmateriaal over het algemeen een dure aangelegenheid is voor veel ouders, zeker als men ook nog met verschillende soorten materialen wil werken, hetgeen voor een kind vaak erg goed is. Alle genoemde problemen, waarmee ouders te maken hebben als het om spelmateriaal gaat voor hun kind (welk materiaal, wat kan men ermee doen, waar is het voor, de kosten ervan) kunnen voor een groot deel worden opgelost door het oprichten van een speel-o-theek.

De speel-o-theek Toy-Toy wordt in zijn totaliteit gericht op het geestelijk gehandicapte kind in de Oostelijke Mijnstreek.

De doelstelling van de Speel-o-theek Toy-Toy, gevestigd in de St. Agnes kleuterschool, Dr. Cl. Meulemanstraat 8 te Heerlen luidt: Het voorzien in aangepaste mogelijkheden om te spelen voor geestelijk gehandicapten.

Het bestuur tracht dit doel te bereiken door o.a. het uitlenen van speelgoed en spelmiddelen; het ter beschikking stellen van ruimten waar gehandicapte kinderen verantwoord kunnen spelen; het geven van voorlichting door middel van publicaties en het houden van voorlichtingsbijeenkomsten.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Voldoende financiële middelen om te kunnen voorzien in het juiste spelmateriaal en speelgoed.
- 2 Het vinden van een geschikte nieuwe huisvesting is nijpend.

C BELEIDSVOORNEMENS

- 1 Het beleid is erop gericht zoveel mogelijk gehandicapte kinderen door middel van spelmaterialen en speelgoed te helpen in hun ontwikkeling.
- 2 het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.6 FOLKLORE; VOLKSCULTUUR, VOLKSKUNDE EN STREEKEIGENE, NATUUR EN LANDSCHAP

Voorafgaande aan de opkomst van de mijnindustrie was Heerlen een marktcentrum van een in hoofdzaak agrarische omgeving, welke tot het einde van de vorige eeuw heeft bestaan.

De leefgewoonten, tradities en gebruiken van het oude Heerlen zijn door M. Kessels beschreven o.a. in zijn boekje "Kermis" en door andere auteurs in "De Nedermaas" en in diverse publicaties in het nog steeds verschijnende periodiek "Het Land van Herle" betreffende de geschiedenis van Heerlen en omgeving. De redactie van laatstgenoemd tijdschrift wordt bijgestaan door een werkgroep, die onderzoek en studie verricht en publicaties voorbereidt op het gebied van de geschiedenis van stad en streek.

De studiezaal en de historische bibliotheek in het Thermenmuseum bieden voor individueel en groepsgebruik op het terrein van de geschiedenis van stad en streek een geschikte accommodatie.

Uit bedoelde tijd dateren nog enkele gebruiken en tradities, zoals de schutterijen, de St. Maartensviering (Welten), de Bronk (processies), het ophalen van eieren door misdienaars in de Goede Week, het vieren van de patroonheilige van de diverse kerken, kermissen, carnaval e.d. Met name laatstgenoemde feestelijkheden hebben in de loop der tijden een gewijzigde vorm gekregen. Op grond van hun betekenis voor het leefklimaat van Heerlen geeft de gemeente jaarlijks een financiële bijdrage ter activering en stimulering van de carnavalsoptochten te Heerlen en Heerlerheide. Negentien carnavalsverenigingen werken samen in federatief verband. De instandhouding van de twee schutterijen wordt door gemeentesubsidie mede mogelijk gemaakt. Aan de Stichting Coriolade is een jaarlijks gemeentelijk subsidie verleend voor het organiseren van volksfeesten.

In dit verband kan de aandacht worden gevestigd op het Heerlens dialect. Behalve in het dagelijks spraakgebruik wordt dit door diverse auteurs nog benut bij het schrijven van verhalen, toneelwerken (o.a. voor het Heerlens Streektheater).

Momenteel bestaat er grote belangstelling voor de z.g. Limburgensia, d.w.z. publicaties, die betrekking hebben op Limburg, waartoe ook kunnen worden gerekend woordenboeken over het dialect. Onlangs is een herdruk verschenen van het werk van Ds. J. Jongeneel, terwijl de uitgifte van een Heerlens woordenboek aan de hand van geschriften van wijlen H. Dohmen in voorbereiding is. In Heerlen is een afdeling gevestigd van de vereniging "VELDEKE" (vereniging tot instandhouding en bevordering van de Limburgse volks-cultuur).

De groei van de mijnindustrie heeft geleid tot een zeer grote stijging van het aantal inwoners, waardoor Heerlen in enkele tientallen jaren uitgroeide tot een moderne stad met een nogal heteroge samenstelling van de bevolking.

Het hedendaagse leven heeft hier dan ook maar weinig overeenkomst met de toestand van ongeveer een eeuw geleden.

Dat er geen voortzetting van oude tradities op grote schaal bestaat, behoeft dan ook geen verwondering.

Wellicht mede ten gevolge van ingrijpende fluctuaties in de samenstelling van de bevolking zijn er ook weinig of geen nieuwe tradities ontstaan.

Hoewel het Thermenmuseum reeds een bepaalde rol speelt op het gebied van gebruiksvoorwerpen e.d. uit vroeger tijden verdient het aanbeveling de mogelijkheid te onderzoeken om te komen tot een afzonderlijk Heemkunde-museum, waarin voorwerpen en gegevens uit het verleden van Heerlen bijeengebracht zijn.

Hierbij valt te denken aan gebruiksvoorwerpen, landbouw- en ambachtsgereedschappen, terwijl een combinatie met een heemtuin, waarin inheemse planten zijn ondergebracht, te overwegen valt.

De Culturele Raad Limburg heeft een deelnota "Volkscultuur en Volkskunde" als onderdeel van de cultuurnota 1976-1977 gepubliceerd, welke een breder terrein dan dat van de folklore omvat en waarin een aantal uitgangspunten zijn opgenomen, die kunnen dienen bij een toekomstig beleid op het gebied van volkscultuur en volkskunde.

In het kader van dit hoofdstuk wordt de aandacht gevestigd op de diverse in deze gemeente aanwezige volksdansgroepen, welke mede door een gemeentelijk subsidie in staat worden gesteld volksdansen uit Nederland, doch ook uit Polen en andere landen uit te voeren.

Ten aanzien van historische monumentale gebouwen in Heerlen zij de aandacht gevestigd op de publicatie "Monumenten in Heerlen" (1975), die verkrijgbaar is in het Thermenmuseum.

Op initiatief van de Culturele Raad is een werkgroep in het leven geroepen voor de inventarisatie van plaatselijke z.g. affectieve monumenten. Deze inventarisatie is in 1979 gepubliceerd in de vorm van de brochure "affectieve monumenten in Heerlen".

In de boekhandel is verkrijgbaar het boek "Synthese", uitgegeven door D.S.M. bij gelegenheid van zijn 75-jarig bestaan, waarin een goede documentatie is te vinden van diverse thema's op het gebied van het streekeigene.

Ten aanzien van het landschap en de natuur is er een vergelijkbare IVN-uitgave "Ontdek het Mergelland". Speciaal voor Heerlen en omgeving, zijn door het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie IVN-afdeling Heerlen enkele boekjes uitgegeven.

In 1970 verscheen "Heerlens groen" en in 1980 "In de schaduw van het Aambos". Samen met de gemeente Heerlen, zijn nog twee wandelbrochures uitgegeven over het Aambos en het Imstenraderbos.

De IVN-afdeling Heerlen houdt regelmatig lezingen, organiseert cursussen en natuurwandelingen onder leiding van natuurgidsen, terwijl er periodiek tentoonstellingen worden gehouden op het gebied van natuur- en milieubescherming. Ook door middel van de tijdschriften "Mens en Natuur" en het in Heerlen geredigeerde en uitgegeven Limburgse tijdschrift "De Natuurgids", met een oplage in 1980 van 4250 exemplaren, wordt de belangstelling voor de natuur- en milieubescherming opgewekt.

In Heerlen bestaat ook de vereniging "Natuurverkenner" die vooral natuurwandelingen organiseert voor LO-scholieren en daarvoor het tijdschrift "WEB" uitgeeft. Daarnaast bestaat in Heerlen nog een afdeling van het Natuurhistorisch Genootschap, die als tijdschrift het "Maandblad" uitgeeft.

2.7 CULTUURUITINGEN VAN ETNISCHE BEVOLKINGSGROEPEN

In het tijdperk van de mijnindustrie zijn uit alle windstreken mensen in Heerlen komen werken en wonen. Vooral vanuit Polen en landen rond de Middellandse Zee zoals Italië, Spanje, Turkije, Marokko en Joegoslavië heeft men zich hier blijvend gevestigd. Ook in de volgende generaties hebben zich enkele gebruiken en tradities van deze bevolking gehandhaafd.

De culturele betekenis hiervan komt tot uitdrukking in verenigingen, zoals de Poolse zang- en dansgroep "Syrena", de Poolse vereniging St. Adelbertus, de Sloveense zanggroep ZVON en de Poolse folkloristische zang- en dansgroep Podlasie. Bij gelegenheid van bijzondere evenementen wordt hieraan door de gemeente incidenteel steun verleend.

In Heerlen is in het voormalig kleuterschoolgebouw Klompstraat 28 de Islamitische Moskee Nour gevestigd. Op deze plaats wordt gewezen op het belangrijke werk dat wordt verricht door de Limburgse Immigratie Stichting (L.I.S.). De L.I.S. is een provinciale welzijnsinstelling ten behoeve van buitenlandse werknemers en hun gezinsleden. Zowel door de L.I.S. alsook door andere instellingen worden educatieve activiteiten voor culturele minderheden verzorgd.

2.8 DE BURGEMEESTER VAN GRUNSVENPRIJS EN DE CORIOVALLUMPRIJS

2.8.1 DE BURGEMEESTER VAN GRUNSVENPRIJS

A ALGEMEEN

Hoewel het uitreiken van prijzen behoort tot de traditionele vormen van ondersteuning en aanmoediging op het terrein van de cultuur kan aan het verlenen van dergelijke onderscheidingen een zekere stimulerende betekenis niet worden ontzegd.

Wellicht is tegenwoordig het toekennen van prijzen in het bijzonder van belang met het oog op de publiciteit. Als middel om het werk van kunstenaars onder de aandacht van brede lagen van de bevolking te brengen kan dit niet worden onderschat.

In dit verband kan bijvoorbeeld worden gedacht aan enkele grote Franse literaire prijzen, waarbij naast een oorkonde kleine geldbedragen worden toegekend, maar die tevens betekenen, dat het betreffende werk in een zeer grote oplage snel wordt verkocht.

In gemeentelijk verband kan het toekennen van prijzen thans worden beschouwd als passend aanvullend element in het culturele beleid.

Bij raadsbesluit van 8 oktober 1962, gewijzigd op 9 november 1966, is vastgesteld de "Verordening regelende het jaarlijks toekennen van de Burgemeester van Grunsvenprijs". De prijs is ingesteld om de heer van Grunsven bij zijn aftreden als burgemeester te eren voor alles wat door hem gedurende zijn ambtsperiode werd gedaan in het belang van de kunst.

Het criterium is dat een prijs door burgemeester en wethouders wordt toegekend aan een kunstenaar, wiens werk door zeer bijzondere artistieke kwaliteiten uitmunt.

Hij kan in één van de volgende takken van kunst beschikbaar worden gesteld: letterkunde, schilderkunst, beeldhouwkunst, architectuur, toonkunst en filmkunst.

Een jury van tenminste drie en ten hoogste vijf leden dient burgemeester en wethouders van advies omtrent het toekennen van de prijs.

Hieronder volgt een overzicht van de jaren, waarin de Burgemeester van Grunsvenprijs is uitgereikt, aan wie de prijs is toegekend, uit welke personen de jury bestond en op welke datum de uitreiking heeft plaatsgevonden.

JAAR	TAK VAN KUNST/ TOEGEKEND AAN	JURY	UITGEREIKT
1963	beeldende kunst Jhr. W. Sandberg	Mr. G.J. Cammelbeeck Prof. Dr. H. Schulte- Nordholt Drs. H. Swart Mr. E.L.L. de Wilde	20.12.1963
1962	letterkunde Bertus Aafjes	Antoon van Duinkerken Karel Jonckheere Michel van der Plas	24.07.1964
1964	beeldhouwkunst Wessel Couzijn	Dr. J.C. Heyligers Prof. Dr. H.L.C. Jaffé Drs. R.W.D. Oxenaar	02.12.1965
1965	architectuur Ir. F.P.J. Peutz	gemeente-jury, zie raadsbesluit	21.12.1966
1967	scheppende toonkunst Kees van Baaren	André Jurres André Rieux Dr. Jos Wouters	21.12.1967
1968	schilderkunst Bram van Velde	Jhr. W. Sandberg Ir. J. Leering Drs. H. Swart	07.05.1969
1970	letterkunde Ton Lutz	Prof. Dr. H. de Leeuwe Bert Voeten Remco Campert	29.05.1970
1972	filmkunst E.J.K. van der Enden	H. ten Berge B.J. Bertina A. van Ieperen	25.04.1973
1974	muziek Paul Hupperts	A. Jurres A. Rieu R. Starreveld	13.10.1976
1978	letterkunde H. Brandt Corstius (Piet Grijs)	Th. Cornips Maarten 't Hart R. Kousbroek	dec. 1978
1981	schilderkunst Ger Lataster	H. Paalman Jhr. W. Sandberg Drs. H. Swart	19.06.1981

Bij het instellen van de Burgemeester van Grunsvenprijs is overwogen, dat toekenning buiten de regionale sfeer het contact van Heerlen met het kunstleven in nationaal en internationaal verband zal stimuleren. Het is de vraag of deze prijs in het verleden heeft voldaan. De Culturele Raad der gemeente Heerlen heeft reeds de suggestie gedaan om deze prijs om te zetten in een fonds met de bestemming daaruit betalingen te doen voor het verlenen van opdrachten aan kunstenaars. Deze suggestie is door burgemeester en wethouders niet overgenomen onder verwijzing naar de motieven van het raadsbesluit, terwijl daaraan werd toegevoegd, dat sindsdien nieuwe financiële mogelijkheden zijn geschapen voor de beeldende kunst, onder andere door het instellen van een fonds stadsverfraaiing. Het voortbestaan van de Burgemeester van Grunsvenprijs zal moeten worden herbezien.

Bij raadsbesluit van 17 december 1969 is de culturele raad der gemeente Heerlen ingesteld met als taak het al dan niet gevraagd uitbrengen van advies aan de raad of aan burgemeester en wethouders over aangelegenheden betreffende het gemeentelijk beleid ten aanzien van de cultuur en de kunst, waarbij zoveel mogelijk aandacht moet worden besteed aan de bij de bevolking bewust of latent levende behoeften en inzichten op genoemd gebied.

In geen van beide genoemde verordeningen is duidelijk aangegeven of de taak van de culturele raad zich ook uitstrekt tot advisering inzake de toekenning van de Burgemeester van Grunsvenprijs. Het is echter evident, dat dit onderdeel van het gemeentelijk beleid niet geheel los kan worden gezien van het overige beleid ten aanzien van de cultuur en de kunst.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Het herbezien van het voortbestaan van de Burgemeester van Grunsvenprijs.
- 2 Het in ieder geval betrekken van de Culturele Raad der gemeente Heerlen bij de advisering inzake de toekenning van de Burgemeester van Grunsvenprijs.

C BELEIDSVOORNEMENS

Het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.8.2 DE CORIOVALLUMPRIJS

A ALGEMEEN

Door de Culturele Raad der gemeente Heerlen is op 10 november 1977 besloten tot het instellen van een Coriovallumprijs en het vaststellen van een reglement daarvan. De bedoeling is, dat deze prijs, bestaande uit een bedrag aan geld met een blijvend bewijs van waardering, wordt toegekend aan personen of groepen in Heerlen actief, wier prestaties niet die waardering hebben ontvangen, waarop zij naar de mening van de Culturele Raad aanspraak kunnen maken.

De culturele raad beslist volgens het reglement over de toekenning van de prijs. Hij kan dat doen op voorstel van een door hem - bij voorkeur uit zijn midden - samengestelde jury.

Beoogd wordt, dat deze prijs stimulerend en vernieuwend zal werken ten aanzien van plaatselijke activiteiten. Hij dient te worden gezien als een aanmoedigingsprijs. Omdat het een prijs van de gemeente Heerlen is werd het zinvol geacht aan de prijs de naam toe te kennen, die deze gemeente in de Romeinse tijd droeg. Omdat in de huidige verordening betreffende de culturele raad geen uitvoerende taak is opgenomen is het de bedoeling bij het herzien van het statuut de mogelijkheid te openen, dat de culturele raad ten aanzien van prijzen op het gebied van de cultuur en de kunst wel ingeschakeld wordt.

B WENSEN; ZAKEN DE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

- 1 Het in het nieuwe statuut voor de Culturele Raad der Gemeente Heerlen opnemen van de mogelijkheid, dat deze raad ingeschakeld wordt ten aanzien van prijzen op het gebied van de kunst en cultuur, met name in het uitvoerende vlak.
- 2 Het effectueren van de reeds door de culturele raad ingestelde Coriovallumprijs.

C BELEIDSVOORNEMENS

Het schenken van aandacht aan de onder B vermelde punten.

2.9 VOLKSUNIVERSITEIT HEERLEN E.O.

De Stichting Volksuniversiteit Heerlen e.o. is ingaande het cursusjaar 1978-1979 opnieuw gestart met haar activiteiten, zulks mede op initiatief van de culturele raad.

Er werd begonnen met 25 cursussen en 600 cursisten. In het cursusjaar 1979-1980 werd dit uitgebreid tot 36 cursussen met 800 cursisten.

Voor het cursusjaar 1980-1981 zijn er 49 cursussen gepland, terwijl gerekend wordt op ca. 1.000 cursisten.

Naast het vorenbedoelde cursusprogramma zijn in samenwerking met het Zuidlimburgs Avondcollege en met vormingsinstellingen projecten gestart of in een ver gevorderd stadium van voorbereiding in de sfeer van alfabetisering en van funderend onderwijs voor volwassenen.

Voor het inmiddels gestarte alfabetiseringsproject is via de gemeente een aanvraag ingediend voor een rijksbijdrage in de kosten van dit project bij de Interdepartementale Projectcommissie Volwasseneneducatie. Voor dit project is tevens een bijdrage verkregen in het kader van het onderwijsstimuleringsproject in het Oostelijk Mijng gebied.

Formele aanvragen voor andere projecten zijn ingediend.

De eerste ontwikkelingsfase van de opbouw van het cursuswerk door de Stichting Volksuniversiteit Heerlen e.o. werd tot stand gebracht dank zij de inzet van de vrijwilligers. De huidige omvang en de verdere toename van de activiteiten nopen ertoe een stafkracht aan te trekken voor de planning, coördinatie en inhoudelijke bewaking. Vooral geldt dat voor de uitbouw van de activiteiten als bedoeld met de projecten.

Het werk van de Volksuniversiteit Heerlen e.o. wordt gerekend tot het educatief werk voor volwassenen en is als zodanig opgenomen in het deelplan educatie.

2.10 NIET VOORZIENE CULTURELE ACTIVITEITEN

A ALGEMEEN

Op de gemeentebegroting is jaarlijks als laatste post van hoofdstuk 8, paragraaf 7, een krediet geraamd om in de loop van het jaar gevraagde nieuwe subsidies voor niet voorziene culturele activiteiten te verlenen.

Burgemeester en wethouders zijn gemachtigd om, gehoord de vaste commissies voor onderwijs en financiën, ten laste van dit krediet betalingen te doen voor bedoelde culturele activiteiten. Indien in een jaar het bedrag niet of niet geheel zal worden uitgegeven, wordt het bedrag, c.q. het restant overgeboekt naar het volgend jaar.

B WENSEN; ZAKEN DIE DE AANDACHT VERDIENEN, PROBLEMEN, KNELPUNTEN E.D.

Het betrekken van de Culturele Raad der gemeente Heerlen bij de advisering inzake de subsidies voor niet-voorzien culturele activiteiten.

C BELEIDSVOORNEMENS

Het schenken van aandacht aan het onder B vermelde punt.

III VERNIEUWINGEN OP CULTUREEL GEBIED

Met erkenning van de grote betekenis van vele bestaande activiteiten en instellingen op cultureel gebied, zoals in het inventariserende gedeelte van deze nota tot uitdrukking komt, zal toch de aandacht vooral gericht dienen te worden op vernieuwingen, in het bijzonder de vernieuwingen die maatschappelijk nog niet zijn aanvaard, nieuwe initiatieven op cultureel gebied en uitbouw van de educatieve activiteiten om verder in toenemende mate brede lagen van de bevolking te laten deelnemen.

In een stad als Heerlen zal naast oude tradities vooral ruimte moeten worden geschapen voor het voeren van een eigentijds beleid. In het licht van het huidige en wellicht ook toekomstige sociaal-economische klimaat is een eigentijds beleid mede een middel om eventuele negatieve tendensen als matheid, malaise e.d. te doorbreken en te overwinnen.

De culturele raad der gemeente Heerlen is van mening dat het aanbeveling verdient nieuwe ontwikkelingen vanuit de bevolking en vanuit verenigingen of gezelschappen, groepen of individuen welwillend tegemoet te treden en zo nodig te ondersteunen. Bij nieuwe activiteiten verdient het aanbeveling na te gaan of deze voor herhaling vatbaar zijn.

Het verrichten van wetenschappelijk onderzoek kan een belangrijke rol vervullen bij het zoeken van de culturele interesses en behoeften, de deelname aan culturele activiteiten e.d.. De gemeente dient een stimulerend beleid te voeren door gunstige voorwaarden te scheppen, zoals het bevorderen van publiciteit en het beschikbaar stellen van accommodatie en/of financiële middelen.

Naar het zich laat aanzien komen voor uitbreiding van de educatieve begeleiding zeker in aanmerking die activiteiten, waarbij het verstrekken van informatie ertoe kan bijdragen mensen te interesseren voor hen soms nauwelijks bekende gebieden, zoals bepaalde vormen van of onderdelen van de schilderkunst, muziek en literatuur.